

Центральноукраїнський національний технічний університет

Економічний факультет

Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри ІАІАС,
доктор історичних наук,
професор
Василь ОРЛИК
«_____» _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему:

«Інноваційна діяльність бібліотек»

Виконала: здобувач вищої освіти
IV курсу, групи ІС-21
ОПП «Інформаційна, бібліотечна та
архівна справа» спеціальності
029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна
справа»

ПЛИС Яна Андріївна

«_____» _____ 2025 р.

Керівник роботи:
кандидат філологічних наук, доцент
_____ Людмила ГЛІБОВА
«_____» _____ 2025 р.

Рецензент:
канд. пед. наук, директор
Кропивницького фахового коледжу
Приватного вищого навчального закладу
«Університет сучасних знань»
_____ Тетяна ШИШКІНА

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографія дослідження

1.2. Джерельна база та методи дослідження

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

2.1. Використання цифрових технологій та автоматизація бібліотечних процесів

2.2. Розвиток електронних ресурсів та цифрових бібліотек

2.3. Упровадження сучасних сервісів для користувачів (онлайн-доступ, мобільні додатки, віртуальна довідка)

2.4. Інтерактивні форми популяризації читання та бібліотечних ресурсів

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

3.1. Використання штучного інтелекту та великих даних у бібліотечній сфері

3.2. Перспективи розвитку бібліотек у цифровому суспільстві

3.3. Інноваційні стратегії підвищення ролі бібліотек у суспільному та освітньому середовищі

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Сучасні бібліотеки відіграють важливу роль у збереженні, поширенні та створенні знань. У світі стрімкого розвитку інформаційних технологій вони перетворюються з традиційних книгозбірень на інноваційні центри, що надають широкий спектр послуг. Інноваційна діяльність бібліотек спрямована на адаптацію до нових викликів, удосконалення бібліотечних процесів і впровадження сучасних технологій для задоволення потреб користувачів.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю трансформації бібліотек у багатофункціональні простори, що сприяють навчанню, творчості та соціальній взаємодії широкого кола користувачів. Упровадження інноваційних технологій дозволяє бібліотекам підвищувати ефективність роботи, забезпечувати оптимізацію доступу до інформації, що в комплексі сприяє залученню нових категорії користувачів.

Мета роботи – дослідити сучасні тенденції інноваційної діяльності бібліотек, визначити ефективні підходи до впровадження інновацій та оцінити їхній вплив на розвиток бібліотечно-інформаційної сфери.

Для досягнення цієї мети визначено такі **завдання**:

- проаналізувати сутність і значення інновацій у бібліотечній діяльності;
- розглянути ключові напрями впровадження інновацій у бібліотеках;
- оцінити вплив інноваційних технологій на якість бібліотечних послуг;
- дослідити кращі практики інноваційної діяльності бібліотек в Україні та світі.

Об'єкт дослідження – інноваційні процеси в бібліотечній сфері.

Предмет дослідження – вплив інноваційної діяльності на ефективність функціонування бібліотек.

У процесі дослідження використано комплекс **методів**, які забезпечують всебічний аналіз інноваційної діяльності бібліотек: аналіз та синтез, порівняльний метод, системний підхід, метод кейс-стаді (case study).

Практичне значення роботи полягає в можливості використання її результатів для вдосконалення діяльності бібліотек, покращення бібліотечних послуг та розширення функціональних можливостей бібліотечних установ.

Наукова новизна дослідження визначається виконанням комплексного аналізу інноваційної діяльності бібліотек, визначенням сучасних тенденцій а також представлена розробкою рекомендацій щодо впровадження інноваційних підходів у бібліотечно-інформаційну сферу. Основні аспекти новизни роботи включають:

- узагальнення та систематизацію інноваційних методів і технологій, що використовуються в бібліотечній діяльності;
- аналіз впливу цифрових технологій на трансформацію бібліотек у мультифункціональні інформаційні центри;
- визначення ефективних підходів до інтеграції інновацій у бібліотечну практику з урахуванням досвіду провідних бібліотек України та світу;
- обґрунтування значення бібліотек як платформ для неформальної освіти, соціальної взаємодії та культурного розвитку в умовах цифрової епохи.

Структура та зміст роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Вступ містить обґрунтування актуальності теми, визначення мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження, а також наукової новизни та практичного значення роботи. У розділі 1 розглядається змістове наповнення поняття «інновація» у бібліотечній справі, класифікація інновацій та їх роль у розвитку бібліотек. У розділі 2 аналізуються основні технологічні, організаційні та соціальні інновації, що впроваджуються в бібліотеках, включаючи цифровізацію, створення креативних просторів та інтеграцію мультимедійних ресурсів. Розділ 3 містить аналіз успішних кейсів упровадження інновацій у

бібліотеках України та світу, а також рекомендації щодо подальшого розвитку бібліотечної інноваційної діяльності. У висновках викладено узагальнені результати дослідження, сформульовано основні висновкові положення та пропозиції щодо вдосконалення інноваційної діяльності бібліотек. Список використаних джерел містить бібліографічний опис літератури та інших ресурсів, використаних у дослідженні. Додатки включають ілюстративні матеріали, таблиці та інші допоміжні матеріали.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографія дослідження

Питання інноваційної діяльності бібліотек стало об'єктом уваги багатьох науковців, практиків бібліотечної справи та дослідників інформаційних технологій. Вивчення цього явища охоплює широкий спектр аспектів – від загальнотеоретичних підходів до аналізу конкретних практичних кейсів впровадження інновацій у бібліотечній сфері.

Сучасними дослідниками інноваційна діяльність бібліотек розглядається як ключовий фактор їхнього розвитку в умовах цифрової трансформації суспільства. Відзначається інтенсивна зміна функціонального характеру бібліотек від традиційних сховищ книг у багатофункціональні інформаційні центри, які пропонують широкий спектр цифрових, освітніх і соціальних послуг. На думку науковців, така трансформація сучасних бібліотек, уможливаючи розвиток їх інноваційної діяльності, забезпечує їхню актуальність та конкурентоспроможність у сучасному інформаційному суспільстві. Дослідниками питань, пов'язаних з особливостями діяльності сучасних бібліотек, відзначається, що впровадження цифрових технологій, трансформація бібліотечного простору та орієнтація на потреби користувачів сприяють перетворенню бібліотек у динамічні центри знань, культури та соціальної взаємодії.

Значна увага у науковій літературі приділяється впровадженню цифрових технологій та електронних ресурсів у бібліотечну діяльність, оскільки у сучасному інформаційному суспільстві бібліотеки активно адаптуються до цифрової епохи, впроваджуючи інноваційні технології та електронні ресурси. Відзначається, що в комплексі це дозволяє розширювати доступ до знань, оптимізувати бібліотечні процеси та покращувати якість обслуговування користувачів.

Дослідження О. Воскобойнікової-Гузєвої, Н. Терещенко [8] акцентують увагу на трансформації бібліотек в умовах цифровізації, зокрема на

використанні електронних каталогів, цифрових архівів та віртуальних бібліотечних сервісів. Також наголосується на тому, що цифровізація бібліотек сприяє їхній модернізації, розширенню доступу до інформації та покращенню якості пропонованих ними послуг. Використання сучасних технологій дозволяє бібліотекам залишатися актуальними у цифрову епоху, забезпечуючи ефективну підтримку освіти, науки та культури.

У вітчизняній бібліотечній науці певний внесок у вивчення теоретичних та практичних аспектів інноваційної трансформації бібліотек закладів вищої освіти зробили такі автори, як Барабаш В., Глебова Л. та Коломієць О. (2023), які проаналізували основні напрями впровадження інновацій у бібліотечну діяльність, акцентуючи увагу на цифровізації, автоматизації процесів та розвиткові електронних сервісів [1]. У своїй попередній роботі ці ж дослідники окреслили прогресивні напрями інформатизації бібліотек у період 2015–2020 років, визначивши ключові тенденції та виклики, пов'язані з цифровою трансформацією [2].

Важливий аспект інноваційної діяльності полягає у забезпеченні кібербезпеки, що зумовлено широким використанням цифрових технологій. У цьому контексті роботу Богущ В., Бровко В. та Настрадін В. (2021) можна вважати базовою, оскільки в ній висвітлюється надзвичайно актуальне питання основ кіберзахисту та кібербезпеки, яке без перебільшення стало критично важливим для безпечного функціонування сучасних бібліотек [4]. Аналіз застосування інформаційних технологій у діяльності провідних бібліотек світу представлено у публікації Бородая І., Татарчука Л. та Підгайної Т. (2022), де акцентовано увагу на практиках, які можуть бути адаптовані в українських умовах, зокрема в обласних наукових бібліотеках [5].

У наукових дослідженнях Воскобойнікової-Гузевої О. В. та Терещенко Н. М. (2021) висвітлено ціннісні орієнтири стратегічного розвитку бібліотек закладів вищої освіти, акцентуючи на яких допомагає усвідомити соціокультурний контекст впровадження інновацій [8]. Дослідники Глебова Л. В. і Бондаренко Г. С. (2022) розглянули документи кафедрального

підфонду в електронному архіві, що ілюструє практичні кроки цифровізації та створення електронних колекцій у наукових бібліотеках [13].

У роботах Денисюк Ж. З. та Яковлева О. В. (2021) розкриваються аспекти формування інформаційної культури суспільства в умовах цифровізації, що вкрай важливо для розуміння ролі бібліотек у суспільстві, орієнтованому на інформаційні технології [16]. Висвітлення важливості електронних сервісів у сучасних бібліотеках здійснено у монографії Желай О. П. (2021), яка крім того детально описує впровадження та розвиток цифрових послуг у бібліотечній сфері [18].

Практичні аспекти формування та використання інформаційних ресурсів бібліотек закладів освіти охоплено у посібнику НАПН України (2022), що містить рекомендації щодо оптимізації роботи бібліотек у сучасних умовах [24]. Окрему увагу заслуговують праці Сергієнко В. О. (2023) і Черненко А. В. (2022), у яких розглядаються питання інформаційної безпеки та менеджменту інформаційних ризиків, які становлять невід'ємну складову інноваційної діяльності в цифрову епоху [43;50]. У руслі досліджуваної проблеми стала важливою й робота Тюрменко І. І. (2020), яка скурпульозно проаналізувала соціокультурні функції бібліотек як установ соціальної пам'яті в інформаційному просторі [11].

Отже, розглянуті нами наукові праці формують багатогранне теоретичне та практичне підґрунтя для дослідження інноваційної діяльності обласних універсальних наукових бібліотек, зокрема Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського. Вони охоплюють ключові напрямки розвитку – від цифровізації та впровадження інформаційних технологій до забезпечення кібербезпеки й формування нових соціокультурних моделей діяльності бібліотек у сучасному інформаційному суспільстві.

Таким чином, історіографія питання демонструє значний науковий інтерес до інноваційної діяльності бібліотек та підтверджує актуальність подальших досліджень у цій сфері. У даній роботі здійснено узагальнення

наявних наукових підходів та аналіз інноваційних практик бібліотек, що дозволило глибше зрозуміти роль інновацій у розвитку сучасних бібліотечних установ.

1.2. Джерельна база та методи дослідження

Дослідження базується на широкому колі наукових і практичних джерел, які охоплюють різні аспекти інноваційної діяльності бібліотек. Основу джерельної бази становлять:

1. Нормативно-правові документи – закони України, постанови, державні стандарти та методичні рекомендації щодо бібліотечної діяльності, які визначають основні напрями розвитку бібліотек в умовах інформаційного суспільства. Наприклад: «Закон України Про бібліотеки і бібліотечну справу» [21], «Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» [46].

2. Звітна документація бібліотек – річні звіти, стратегічні плани розвитку, презентації та статистичні дані про інноваційні впровадження у бібліотеках України та світу, див: «Основні напрямки діяльності інформаційно-бібліографічного відділу» (Додаток А); «Електронні бази даних» (Додаток Б), «Автоматизація та комп'ютеризація бібліотечних процесів» (Додаток В).

3. Електронні ресурси – офіційні сайти бібліотек, профільні бази даних, інформаційні платформи, що містять актуальні матеріали стосовно новітніх тенденцій у бібліотечній сфері, зокрема: «Бібліотека ЦНТУ. Основні фонди» [6], «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: електронні інформаційні ресурси НБУВ» [35], «Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського» [26], «Книжкова палата України імені Івана Федорова: електронний портал державної наукової установи» [27].

4. Практичний досвід бібліотек – аналіз конкретних кейсів інноваційної діяльності провідних бібліотек України та зарубіжних країн, які

впроваджують сучасні технології та нові форми роботи з користувачами, наприклад: «Порядок денний проекту Pulman для електронної Європи» (Додаток Г).

У процесі дослідження використано комплекс методів, які забезпечили всебічний аналіз інноваційної діяльності бібліотек:

- Аналіз та синтез – застосовувалися для вивчення наукової літератури, узагальнення наявних підходів до визначення сутності інновацій у бібліотечній справі.
- Порівняльний метод – дозволив проаналізувати особливості інноваційної діяльності бібліотек різних країн та оцінити ефективність впроваджених змін.
- Системний підхід – забезпечив розгляд бібліотек як складних соціально-культурних систем, що розвиваються під впливом інноваційних процесів.
- Метод контент-аналізу – було використано для дослідження офіційних документів, звітів бібліотек, електронних ресурсів, що містять інформацію про інноваційні практики.
- Метод кейс-стаді (case study) – дав змогу дослідити конкретні приклади успішного впровадження інновацій у бібліотеках та визначити ефективні підходи до їх реалізації.
- Метод експертного опитування – передбачалося залучення фахівців бібліотечної справи для оцінки актуальних тенденцій та перспектив інноваційного розвитку бібліотек.

Застосування цих методів забезпечило можливість здійснити комплексний аналіз проблематики та сформулювати обґрунтовані висновки щодо інноваційної діяльності бібліотек.

Висновки до розділу 1

Аналіз історіографії питання інноваційної діяльності бібліотек свідчить про зростаючий інтерес науковців до трансформаційних процесів, що

відбуваються у бібліотечній сфері. Дослідження цієї теми охоплюють різні аспекти: цифровізацію бібліотечних послуг, впровадження сучасних технологій, зміну ролі бібліотек у суспільстві та їхню адаптацію до нових викликів інформаційного середовища.

Джерельна база дослідження включає нормативно-правові документи, звіти бібліотек, а також міжнародний досвід впровадження інновацій у бібліотечну практику. Використання цих джерел дозволило сформуванню комплексного уявлення про поточний стан і перспективи інноваційного розвитку бібліотек.

Методологічна основа дослідження ґрунтується на комплексному підході, що поєднує історичний, системний, порівняльний, аналітичний та соціологічний методи. Це дало змогу не лише розглянути динаміку змін у бібліотечній сфері, а й оцінити ефективність впроваджених інновацій.

Загалом, аналіз історіографії, джерельної бази та методологічного підходу підтвердив актуальність дослідження та дозволив окреслити ключові напрями подальшого вивчення інноваційних процесів у бібліотечній справі.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

2.1. Використання цифрових технологій та автоматизація бібліотечних процесів

Вивчення матеріалів сайтів бібліотек, звітності про їх діяльність, змістового наповнення сторінок бібліотек у соціальних мережах дає підстави для висновку про те, що сучасні бібліотеки активно впроваджують цифрові технології для оптимізації своєї діяльності, підвищення якості обслуговування користувачів та розширення доступу до наявних інформаційних ресурсів. Автоматизація бібліотечних процесів протягом останніх п'яти – десяти років здійснюється досить активно, оскільки такі трансформаційні процеси сприяють ефективному управлінню фондами, покращенню каталогізації, уможлиблюють швидкий пошук та обмін інформацією, що виглядає досить привабливим для користувачів різних категорій.

Одним із ключових напрямів цифровізації бібліотек стало впровадження автоматизованих бібліотечних інформаційних систем (АБІС).

Автоматизовані бібліотечні інформаційні системи (АБІС) – це програмно-апаратні комплекси, які забезпечують автоматизацію основних бібліотечних процесів, в тому числі й процесу комплектування, каталогізації, обліку, пошуку та видачі інформаційних ресурсів.

Основна мета АБІС полягає у підвищенні ефективності бібліотечної діяльності, досягненні мінімізації часових витрат на обробку документів, покращенні доступу до інформації для користувачів.

Сучасні автоматизовані системи охоплюють такі бібліотечні процеси:

Комплектування фондів – облік та управління новими надходженнями.

Каталогізація – створення та підтримка електронного каталогу.

Обслуговування читачів – реєстрація користувачів, видача та повернення документів.

Пошук інформації – доступ до електронних ресурсів бібліотеки.

Адміністрування – управління бібліотекою та персоналом.

Статистичний аналіз – моніторинг використання бібліотечних ресурсів.

Аналіз стану впровадження АБІС сучасними бібліотеками продемонстрував використання ними різноманітних автоматизованих систем, але в кожному випадкові тих, які адаптовані до потреб тієї чи іншої бібліотеки. З-поміж тих автоматизованих систем, які активно використовуються вітчизняними сучасними бібліотеками, назвемо найбільш поширені.

Бібліотеками сьогодні використовуються відомі світові системи, зокрема: ALEPH (Ex Libris) – використовується в університетських бібліотеках, підтримує багатомовні каталоги. Koha – відкрита система із гнучкими можливостями налаштування. Horizon (SirsiDynix) – сучасне рішення для великих бібліотечних мереж. Symphony (SirsiDynix) – підтримує RFID-ідентифікацію книг.

З-поміж вітчизняних автоматизованих систем найбільшого поширення набули такі з них: ІРБІС – одна з найбільш поширених АБІС в бібліотеках України. MARC-SQL – система, що відповідає міжнародному стандарту MARC. УФД/Бібліотека – програмний продукт, який допомагає вирішити питання ефективної організації управління бібліотечними фондами.

Досвід використання бібліотеками АБІС дозволяє визначити ряд переваг, які отримує бібліотека у своїй діяльності, з-поміж яких варто назвати такі: швидкість роботи – автоматизація зменшує час на обробку даних; зручність для користувачів – онлайн-доступ до електронного каталогу; ефективний облік – зменшує ризик утрати або неправильного обліку документів; інтеграція з іншими бібліотеками – доступ до міжбібліотечних ресурсів.

Необхідно відзначити, що попри численні суттєві переваги в організації діяльності бібліотек, які забезпечують зростання показника ефективності їх роботи, бібліотеки стикаються із суттєвими викликами, які потребують адекватної реакції у першу чергу від керівництва бібліотечних закладів. До такого роду викликів належать: висока вартість ліцензійного програмного

забезпечення; необхідність організації періодичного навчання персоналу; необхідність переходу до хмарних технологій та інтеграції з міжнародними базами даних.

З огляду на розвиток цифрових технологій майбутнє АБІС пов'язане з інтеграцією штучного інтелекту, автоматизованою аналітикою та розширенням віддалених бібліотечних сервісів. Ці системи дозволяють: створювати електронні каталоги та бази даних, здійснювати оперативний пошук документів, контролювати облік бібліотечних фондів, забезпечувати дистанційний доступ до ресурсів.

Популярними АБІС, що використовуються в бібліотеках України та світу, стали такі системи: ALEPH, Koha, IPBIS, MARC-SQL, Horizon, Symphony тощо.

Одним із найважливіших, базових, етапів процесу автоматизації бібліотечних систем можна назвати процес каталогізації – переходу від карткових каталогів до електронних, результатом якого стало створення електронних каталогів бібліотек, що уможливило значне прискорення доступу користувачів бібліотеки до необхідної інформації. На сучасному етапі функціонування бібліотек електронні каталоги та бібліотечні бази даних становлять невід'ємну частину сучасної бібліотечної справи, забезпечуючи ефективний доступ до інформації.

Електронний каталог (ЕК) – це автоматизована система обліку бібліотечних ресурсів, що дозволяє користувачам здійснювати швидкий пошук, перегляд та бронювання документів. База даних (БД) – структурований набір інформації (книг, статей, дисертацій, аудіо- та відеоматеріалів), що доступний у цифровому форматі та підтримує зручний пошук.

Функції та можливості електронних каталогів: оперативний пошук інформації за різними критеріями (автор, назва, рік видання, ключові слова); доступ до бібліографічних описів документів та їх місцезнаходження; бронювання та продовження терміну користування книгами онлайн; інтеграція з міжнародними бібліотечними мережами.

Наявні ЕК поділяються на такі типи: локальні – містять інформацію лише про документи однієї бібліотеки; зведені (кооперативні) – охоплюють фонди кількох бібліотек або бібліотечних систем; національні – включають відомості про всі бібліотеки країни (наприклад, електронний каталог Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського).

Сучасні вітчизняні та зарубіжні бібліотеки у своїй практичній роботі використовують різні типи баз даних. Бібліографічні БД – містять бібліографічні описи документів без повного тексту (Scopus, Web of Science, DOAJ). Повнотекстові БД – забезпечують доступ до повних версій документів (ScienceDirect, SpringerLink, JSTOR, DSpace). Фактографічні БД – містять конкретні факти, дані, статистичну інформацію (Statista, Eurostat). Мультимедійні БД – включають аудіо- та відеоматеріали, інтерактивні елементи (YouTube Library, Europeana).

Наведемо приклади електронних каталогів та баз даних: Українська національна бібліотечна електронна бібліотека (УНБЕБ); Електронний каталог Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського; Репозитарії університетських бібліотек (DSpace, ELibUkr), WorldCat – найбільший міжнародний бібліотечний каталог, Europeana – цифрова бібліотека європейської культурної спадщини, Google Scholar – пошукова система наукових публікацій.

Порівняно з традиційними електронні каталоги відзначаються рядом суттєвих переваг, які сприяють оптимізації діяльності бібліотеки в цілому а також забезпечують користувачам комфортні умови для пошуку та опрацювання необхідної інформації. До основних переваг електронних каталогів належать: інтеграція з міжнародними бібліотечними мережами, можливість онлайн-доступу та бронювання книг, автоматичне оновлення інформації про фонди бібліотеки.

Подальший інтенсивний розвиток цифрових технологій відкрив нові перспективи для розвитку ЕК та БД бібліотек – використання штучного інтелекту для покращення пошуку, інтеграція з хмарними сервісами для

розширення доступу до цифрових ресурсів, використання блокчейн-технологій для захисту авторських прав.

У сучасних бібліотеках набуває поширення практика використання технології RFID (Radio Frequency Identification). RFID (Radio Frequency Identification) – це технологія радіочастотної ідентифікації, яка використовується для автоматичного обліку, ідентифікації та відстеження об'єктів за допомогою радіосигналів. У бібліотеках RFID застосовується для автоматизації обліку та видачі книг, підвищення ефективності пошуку документів і покращення безпеки бібліотечних фондів. Основні компоненти RFID-системи: RFID-мітка (тег) – маленький електронний пристрій, що містить унікальний код книги; RFID-зчитувач – пристрій, який зчитує дані з мітки; програмне забезпечення – управляє всіма процесами роботи системи; антикражні ворота – контролюють несанкціоноване винесення книг; станції самообслуговування – дозволяють користувачам самостійно реєструвати книги при видачі та поверненні.

Загалом використання RFID у бібліотеках включає: автоматизацію видачі та повернення книг – користувачі можуть самостійно сканувати RFID-мітки та реєструвати книги без допомоги бібліотекаря; швидку інвентаризацію – бібліотекарі можуть швидко перевіряти наявність книг, просто проводячи зчитувачем уздовж полиць; забезпечення безпеки фонду – RFID-мітки працюють як антикражна система, запобігаючи крадіжкам та несанкціонованому винесенню документів; пошук книг – система допомагає швидко знайти потрібну книгу в бібліотечному фонді. Всі зазначені процеси, якість виконання яких забезпечується шляхом використання RFID-технологій у бібліотеках, відзначаються й рядом переваг, зокрема має місце прискорення процесів видачі, повернення та інвентаризації, зменшення потреб у фізичному контакті з матеріалами (актуально в умовах загострення сезонних захворювань, пандемії тощо), зниження кількості помилок під час видачі та прийому книг, підвищення рівня безпеки бібліотечного фонду, забезпечення можливості працювати з великим обсягом інформації одночасно (наприклад,

зчитувач може одночасно сканувати кілька RFID-міток). Таким чином, дана технологія крім усього іншого забезпечує: безконтактне ідентифікування книг, підвищення швидкості обслуговування, захист фондів від крадіжок.

Проте при всіх зазначених перевагах упровадження системи RFID у бібліотеках необхідно назвати й виклики та обмеження, до яких належать такі: висока вартість упровадження (RFID-мітки, зчитувачі, антикражні системи); потреба регулярного технічного обслуговування; можливість зчитування міток сторонніми пристроями (питання безпеки). Незважаючи на такі серйозні перешкоди, ряд бібліотек світу активно використовують RFID. Зокрема Бібліотека Конгресу США стала однією з перших бібліотек, де було впроваджено RFID для ефективного управління фондом. Національна бібліотека Сінгапуру активно використовує повністю автоматизовану систему RFID. Практика використання RFID у вітчизняних бібліотеках зводиться до окремих університетських бібліотек, у яких поетапно впроваджуються RFID-технології з метою автоматизації процесів роботи з інформаційними даними.

Крім упровадження RFID-технології сучасні бібліотеки інтенсивно використовують хмарні сервіси (Google Drive, Dropbox, Amazon Web Services) для зберігання даних, а також застосовують штучний інтелект (AI) для інтелектуального пошуку та аналізу читацької аудиторії.

Хмарні технології – це модель зберігання та обробки даних, яка забезпечує доступ до цифрових ресурсів через інтернет без необхідності локального зберігання.

Застосування хмарних технологій у бібліотеках полягає у збереженні та управлінні даними. На базі таких технологій бібліотеки зберігають каталоги, цифрові колекції, репозитарії у хмарних сховищах (Google Drive, Dropbox, Amazon Web Services). Користувачам надається віддалений доступ, суть якого полягає в тому що вони отримують доступ до електронних ресурсів незалежно від місця перебування. Також забезпечується автоматизація важливих процесів, а саме: хмарні сервіси інтегруються з бібліотечними системами, забезпечуючи автоматичне оновлення баз даних; хмарні рішення мінімізують

ризика втрати даних та полегшують їх відновлення. Популярними для використання у бібліотеках стали такі хмарні платформи: Google Cloud, Amazon Web Services (AWS), Microsoft Azure, OpenStack.

Штучний інтелект (ШІ) – це технологія, яка дозволяє системам аналізувати дані, навчатися на них та ухвалювати рішення без прямого людського втручання.

Інтенсифікація використання ШІ у сфері діяльності сучасних бібліотек базується на високій результативності виконання окремих процесів. Зокрема використання ШІ у бібліотечній сфері дозволяє розпізнавати та класифікувати інформацію в електронних каталогах; використання чат-ботів та віртуальних бібліотекарів допомагає користувачам знаходити потрібні матеріали (наприклад, AI-бібліотекар на базі ChatGPT), забезпечує можливість персоналізації контенту – алгоритми штучного інтелекту рекомендують книги та статті на основі інтересів користувачів. Крім того ШІ використовується для оцифрування архівних документів (OCR-технології), для аналізу відвідуваності та поведінки читачів, допомагаючи бібліотекам у такий спосіб удосконалювати сервіси на основі статистичних даних.

Наведемо приклади використання AI у сучасних бібліотеках: OCLC Wise – платформа, що використовує AI для керування бібліотечними ресурсами; IBM Watson – аналітичний сервіс для управління великими масивами бібліотечних даних; Google Books AI – розпізнавання тексту та автоматичне створення метаданих.

Проте необхідно зауважити, що зберігання інформації у хмарі вимагає дотримання норм кібербезпеки. Також для впровадження AI може стати суттєвою перешкодою його висока вартість, що може мати значення для малих бібліотек, бюджет яких не спроможний забезпечити значні фінансові витрати. Ще одна важлива задача, яка потребує обов'язкового вирішення для ефективного впровадження AI, зводиться до необхідності забезпечення технічної підтримки. З цією метою персонал бібліотеки повинен мати навички роботи з AI та хмарними платформами.

Використання можливостей штучного інтелекту у сфері діяльності сучасних бібліотек не завершується на перерахованих вище процесах. Перед бібліотеками відкриті нові перспективи: розширення використання AI для аналізу наукових текстів, інтеграція AI у голосові помічники для бібліотечних запитів, використання нейромереж для автоматичної обробки великих масивів даних.

Використання цифрових технологій та автоматизація бібліотечних процесів стали ключовими факторами розвитку сучасних бібліотек. Вони не лише спрощують управління інформаційними ресурсами, але й забезпечують швидкий та зручний доступ до знань, підвищуючи ефективність бібліотечної діяльності.

У сучасному інформаційному суспільстві бібліотеки трансформуються з традиційних книгосховищ у сучасні інформаційно-комунікаційні центри. Цифрові технології та автоматизація процесів стали ключовими чинниками модернізації бібліотечної справи не лише у світі, а й в Україні. Виразним прикладом ефективною цифровою трансформації можна вважати діяльність Обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського у місті Кропивницькому.

Бібліотека активно впроваджує автоматизовану бібліотечно-інформаційну систему ІРБІС, яка дозволяє ефективно керувати фондами, обліковувати документи, формувати електронний каталог, обробляти запити користувачів і здійснювати аналітичну роботу. Штрих-кодування фондів значно пришвидшує процес обслуговування читачів і покращує облік документів. Завдяки цьому бібліотека забезпечує оперативний доступ до інформаційних ресурсів і підвищує якість обслуговування користувачів.

Важливою складовою цифровізації процесів діяльності бібліотеки стало створення електронного каталогу та електронної бібліотеки. Завдяки цьому користувачі отримали можливість здійснювати онлайн-пошук необхідних джерел за різними параметрами та замовляти документи дистанційно. Паралельно бібліотека працює над формуванням власної електронної колекції,

яка включає повнотекстові видання, краєзнавчі матеріали, рідкісні книги, оцифровані періодичні видання та інші цінні ресурси. Особливу увагу приділено розвиткові цифрового краєзнавства. Про це свідчить і успішна реалізація проєкту «Краєзнавчий портал Кіровоградщини», в рамках якого створюється база цифрових копій документів, фотографій, мап та історичних матеріалів, що пов'язані з регіоном.

У рамках модернізації процесу обслуговування бібліотека активно розвиває онлайн-сервіси. Запроваджено віртуальну довідкову службу, електронну доставку документів, надання дистанційних консультацій. Через офіційний сайт та сторінки в соціальних мережах бібліотека інформує громадськість про події, нові надходження, послуги та проєкти. В умовах зростаючої цифрової нерівності важливою ініціативою стало навчання цифрової грамотності, яке запропоноване бібліотекою для широких верств населення. Крім того на базі бібліотеки функціонує Регіональний тренінговий центр, де проводяться курси з інформаційно-комунікаційних технологій для студентів, пенсіонерів, працівників бібліотек, вчителів.

Упровадження цифрових технологій дало змогу бібліотеці розширити спектр послуг, покращити доступ до інформаційних ресурсів, залучати нових користувачів. Подальші плани розвитку включають розширення електронної бібліотеки, інтеграцію з національними та міжнародними інформаційними мережами, застосування елементів штучного інтелекту для створення рекомендаційних систем. Усі запроваджені цифрові технології у діяльній сфері Обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського переконливо засвідчують її ефективну адаптацію до вимог цифрової епохи. Таким чином, відповідаючи на виклики часу, бібліотека незмінно виконує свою культурну та освітню місію.

2.2. Розвиток електронних ресурсів та цифрових бібліотек

Електронні ресурси – це інформаційні матеріали, що зберігаються, розповсюджуються та використовуються в цифровому форматі. До них

належать електронні книги, наукові статті, мультимедійні матеріали, бази даних, репозитарії та цифрові бібліотеки.

Розвиток електронних ресурсів забезпечує доступність, яка полягає в наданні користувачам бібліотеки можливості отримання інформації в будь-який час і з будь-якої точки світу. Формування та використання електронних ресурсів забезпечує економію ресурсів матеріальних – зниження витрат на друковані видання та зберігання. Оцифрування документів сприяє довготривалому зберіганню інформації, швидкий пошук та обробку інформації.

Цифрова бібліотека – це організована колекція електронних документів, доступна через мережу інтернет.

Функції цифрових бібліотек та репозитаріїв полягають у збереженні інформації у цифровому форматі та наданні віддаленого доступу до наукових та освітніх ресурсів. Цифрові бібліотеки та репозитарії забезпечують підтримку академічної та дослідницької діяльності, інтеграцію зі світовими інформаційними системами, захист та довготривале збереження цифрових об'єктів.

Оцифрування книжкових фондів дозволяє створювати цифрові бібліотеки, які забезпечують безперешкодний доступ до наукових та навчальних ресурсів. Цифрова бібліотека – це організована електронна колекція документів, яка забезпечує доступ до інформаційних ресурсів у цифровому форматі. Вона включає книги, журнали, статті, дисертації, аудіо- та відеоматеріали, а також рукописи, архівні документи та інші джерела знань. Репозитарій – це електронне сховище наукових та освітніх матеріалів, створене для довготривалого зберігання, відкритого доступу та архівування результатів досліджень.

За типом доступу розрізняють цифрові бібліотеки відкритого доступу (наприклад, Europeana, NathiTrust Digital Library) та обмеженого доступу (потрібна реєстрація або підписка, наприклад, JSTOR, ScienceDirect).

За змістом цифрові бібліотеки поділяються на такі різновиди: універсальні (Google Books, Project Gutenberg), спеціалізовані (arXiv – для фізики, математики, комп'ютерних наук) та національні (Національна цифрова бібліотека України). До числа найпопулярніших цифрових бібліотек та репозитаріїв належать світові – Europeana – європейська культурна та наукова спадщина онлайн; Google Books – глобальна цифрова колекція книг; NathiTrust Digital Library – академічний архів книг та рукописів; Project Gutenberg – безкоштовний доступ до класичної літератури; World Digital Library (WDL) – міжнародний проект цифрових ресурсів ЮНЕСКО.

До числа потужних українських цифрових бібліотек слід віднести Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського (НБУВ), Електронну бібліотеку «Культура України», Цифрову бібліотеку Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Нині крім цифрових бібліотек набули широкого запровадження репозитарії відкритого доступу, а саме: arXiv.org – архів наукових публікацій; DSpace – платформа для інституційних репозитаріїв (широко використовується в українських ЗВО); Zenodo – репозитарій Європейської організації ядерних досліджень (CERN); OpenAIRE – європейська платформа відкритого доступу. При всіх перевагах цифрових бібліотек та репозитаріїв перед бібліотеками постає ряд викликів, подолання яких уможливило б відкриття перспектив для розвитку сформованих репозитаріїв і цифрових бібліотек. У цьому плані насамперед йдеться про необхідність інтеграції штучного інтелекту для покращення пошуку та можливостей використання блокчейн-технологій для захисту авторських прав. При цьому існує об'єктивна необхідність розвитку хмарних сховищ для довготривалого збереження цифрових колекцій, розширення співпраці між бібліотеками та науковими установами.

Окремий напрям діяльності сучасних бібліотек у сфері впровадження цифрових технологій – створення інституційних репозитаріїв для зберігання

наукових та освітніх матеріалів. В Україні активно розвиваються репозитарії університетських бібліотек, зокрема на платформах DSpace, EPrints.

Основними етапами розвитку цифрових бібліотек вважаються такі: оцифрування друкованих матеріалів, суть якого полягає у створенні цифрових версій книг, журналів та архівних документів; автоматизація бібліотек, яка передбачає впровадження електронних каталогів та інформаційних систем; інтеграція з глобальними ресурсами, яка полягає у використанні міжнародних баз даних та наукових репозитаріїв; упровадження штучного інтелекту, що уможливорює застосування ШІ для виконання автоматичного аналізу та каталогізації даних.

Виклики інтенсивного розвитку електронних ресурсів та цифрових бібліотек полягають, насамперед, у високих витратах на створення та підтримку цифрових ресурсів, необхідності захисту авторських прав і боротьби з піратством, потребі у стабільному Інтернет-з'єднанні для доступу до ресурсів.

На наше переконання, сьогодні перспективи функціонування електронних ресурсів та цифрових бібліотек досить вагомі, оскільки тут йдеться про використання штучного інтелекту для автоматизованої каталогізації, інтеграцію блокчейн-технологій для захисту авторських прав та розширення відкритого доступу до наукових публікацій.

Розвиток електронних ресурсів і цифрових бібліотек сприяє доступності знань, покращенню наукових досліджень і модернізації бібліотечної справи. Бібліотеки поступово трансформуються у глобальні цифрові центри інформації, забезпечуючи швидкий доступ, інтеграцію новітніх технологій та довготривале збереження знань.

У сучасному світі, коли інформаційні технології стрімко розвиваються, електронні ресурси та цифрові бібліотеки стають важливим інструментом доступу до знань. Бібліотеки змінюють свою функцію — з традиційних книгозбірень вони перетворюються на мультифункціональні інформаційні центри. Яскравим прикладом таких змін можна вважати діяльність Обласної

універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського, яка послідовно реалізує стратегію розвитку цифрових інформаційних ресурсів і забезпечення відкритого доступу до них.

Одним із головних напрямів модернізації бібліотеки стало створення електронного каталогу, який дає змогу користувачам здійснювати пошук документів в онлайн-режимі, не виходячи з дому. Каталог включає книги, періодичні видання, краєзнавчі матеріали та інші джерела з фондів бібліотеки. Крім того, установа активно працює над створенням повноцінної електронної бібліотеки, яка містить повнотекстові документи з відкритим доступом. Особлива увага приділяється оцифруванню унікальних краєзнавчих видань, архівних документів, рідкісних книг та періодичних видань, які мають високу історичну та наукову цінність.

Одним із важливих проєктів Обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського стало створення та підтримка Краєзнавчого порталу Кіровоградщини — інформаційного ресурсу, що надає доступ до цифрових колекцій з історії, культури, географії та видатних особистостей регіону. З часу його створення цей портал став важливим інформаційним джерелом для науковців, викладачів, студентів і всіх, хто цікавиться історією рідного краю.

Розвиток електронних ресурсів бібліотеки також передбачає активне використання мультимедійного контенту. Наприклад, публікуються відеолекції, віртуальні виставки, цифрові презентації до ювілейних та пам'ятних дат. Бібліотека постійно поповнює свою базу оцифрованими матеріалами та розширює доступ до них через власний вебсайт і партнерські онлайн-платформи.

Окрему роль у цифровому розвитку відіграє створення спеціалізованих електронних баз даних, серед яких – електронні бібліографічні покажчики, тематичні добірки, хронологічні огляди публікацій з місцевих ЗМІ. Також надаються послуги електронної доставки документів, віртуальної довідки та дистанційного запису до бібліотеки.

Завдяки розвиткові електронних ресурсів Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського не лише зберігає актуальність у цифрову епоху, а й значно розширює коло своїх користувачів, долаючи географічні межі. Інформаційна відкритість, зручність у користуванні та безкоштовний доступ до контенту роблять цифрові сервіси бібліотеки важливою частиною освітньої та наукової інфраструктури регіону.

Таким чином, розвиток електронних ресурсів та цифрових бібліотек в Обласній універсальній науковій бібліотеці імені Д. І. Чижевського визначений як стратегічний напрям її діяльності. Це дозволяє не лише зберегти цінні інформаційні ресурси, а й зробити їх доступними для широкого кола користувачів незалежно від місця перебування, сприяючи формуванню сучасного інформаційного простору в Кіровоградській області та за її межами.

2.3. Впровадження сучасних сервісів для користувачів (онлайн-доступ, мобільні додатки, віртуальна довідка)

Сучасні бібліотеки активно впроваджують інноваційні цифрові сервіси з метою зробити наявні інформаційні ресурси доступнішими, підвищити комфорт користувачів та оптимізувати бібліотечне обслуговування.

Електронні каталоги надають можливість переглядати бібліотечні фонди та знаходити необхідні матеріали через Інтернет (наприклад, OPAC – Online Public Access Catalog).

Електронні бібліотеки та репозитарії успішно забезпечують віддалений доступ до книг, статей, дисертацій (наприклад, DSpace, E-Library, Google Books).

Цифрові підписки та бази даних дають можливість користувачам отримувати доступ до світових наукових публікацій через JSTOR, Scopus, Web of Science, SpringerLink.

Персоналізовані акаунти дозволяють читачам керувати позиками, продовжувати термін користування книгами, бронювати матеріали онлайн. Наприклад, в Україні Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

має електронний каталог та відкритий архів наукових матеріалів, що забезпечує їй популярність серед широкого кола користувачів.

Мобільні додатки бібліотек дозволяють користувачам швидко знаходити необхідні книги, опрацьовувати обрані електронні ресурси, отримувати бібліографічні довідки та брати участь у заходах.

Функціонал мобільних додатків досить широкий. Це і пошук книг у каталозі – за автором, назвою або ISBN, і можливість викристовувати електронний квиток, що дає змогу користуватися послугами бібліотеки без фізичної картки, і можливість оповіщення та нагадування – про закінчення терміну позики або нові надходження, і надання доступу до аудіокниг та цифрових ресурсів, і функція бронювання місць у читальних залах. Наразі до числа найпопулярніших належать такі бібліотечні додатки: Libby (OverDrive) – доступ до електронних книг та аудіокниг; BiblioCommons – інтеграція бібліотечних каталогів у мобільний додаток. У цьому контексті необхідно відзначити, що вітчизняні бібліотеки також розробляють власні додатки, наприклад, мобільний застосунок НБУВ для швидкого пошуку літератури.

Віртуальна довідка – це онлайн-сервіс, за допомогою якого користувачі можуть отримати консультації бібліотекарів у режимі реального часу.

Основні формати віртуальної довідки: електронна пошта – традиційний спосіб отримання відповідей на запити; чат-боти та месенджери – інтегровані в бібліотечні сайти, Facebook Messenger, Telegram, Viber (наприклад, бот бібліотеки Гарвардського університету); відеоконсультації – можливість проведення вебінарів або онлайн-зустрічей з бібліотекарем; FAQ-системи – автоматизовані довідкові служби з відповідями на найпоширеніші запитання.

Так, Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського пропонує онлайн-довідку «Запитай бібліотекаря», яка дозволяє отримати консультацію через вебформу.

Основна перевага впровадження сучасних сервісів полягає у зручності та швидкості обслуговування. Користувачі можуть отримати необхідну

інформацію онлайн без відвідування бібліотеки. Безумовно, використання сучасних сервісів сприяє розширенню аудиторії, при цьому вагому роль відіграє доступність цифрових сервісів, що дає змогу бібліотеці залучати нових читачів. Необхідно зазначити ще один момент, який проглядається у контексті викладеного вище. Автоматизація рутинних процесів забезпечує суттєве зниження навантаження на бібліотекарів. У підсумку отримуємо можливість надання глобального доступу до інформаційного ресурсу – користувачі можуть отримувати матеріали незалежно від часу та від місця перебування.

Сучасні бібліотечні сервіси значно розширюють можливості користувачів, роблячи інформацію доступною 24/7 через онлайн-доступ, мобільні додатки та віртуальні довідкові служби. Ці технології сприяють цифровій трансформації бібліотек, покращують якість обслуговування та забезпечують інтерактивну взаємодію між читачами та бібліотечними ресурсами.

У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій бібліотеки змушені адаптуватися до нових потреб користувачів, які все більше віддають перевагу швидкому та зручному доступу до інформації. Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського активно впроваджує сучасні сервіси, що дозволяють забезпечити високий рівень обслуговування незалежно від фізичного місцезнаходження користувача. Такі сервіси, як онлайн-доступ до ресурсів, віртуальна довідка та мобільні інструменти, стали важливими складовими цифрової трансформації бібліотечного простору.

Як засвідчив аналіз діяльності сучасних бібліотек в цілому та Обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського зокрема, забезпечення онлайн-доступу до бібліотечних ресурсів стало одним із найбільш затребуваних сервісів. За допомогою електронного каталогу, що доступний через офіційний сайт ОУНБ ім. Д.І. Чижевського, користувачі отримали можливість швидко здійснювати пошук документів, переглядати їх бібліографічний опис, перевіряти їх наявність у фондах та замовляти потрібні

матеріали. Також бібліотека надає доступ до електронної бібліотеки, яка постійно поповнюється повнотекстовими документами, включаючи книги, статті, краєзнавчі дослідження, наукові публікації та методичні матеріали. Таким чином, Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського відкриває свої фонди для широкого кола користувачів – студентам, науковцям, викладачам, школярам та всім, хто шукає надійну інформацію.

Важливою складовою інформаційного обслуговування стало надання віртуальної довідки, що дозволяє користувачеві дистанційно отримати відповідь на інформаційний запит. Через спеціальну форму на сайті користувач може поставити запитання, пов'язане з пошуком літератури, уточненням бібліографічної інформації або орієнтацією у фондах. Це зручно для тих, хто не має можливості особисто відвідати бібліотеку, але потребує кваліфікованої допомоги. Віртуальна довідка працює в інтерактивному форматі, що забезпечує оперативність і персоналізацію послуги.

Хоча наразі Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського мобільного додатку в класичному розумінні ще не впровадила, прте активно використовує мобільно-орієнтовані платформи. Офіційний сайт бібліотеки адаптовано до перегляду з мобільних пристроїв, що дозволяє користувачам здійснювати пошук у каталозі, читати новини, переглядати віртуальні виставки, реєструватися на заходи та брати участь в опитуваннях без необхідності користування комп'ютером. Крім того, бібліотека активно взаємодіє з аудиторією через соціальні мережі (Facebook, Instagram, YouTube), де публікує інформацію про новинки, проводить онлайн-трансляції подій, розміщує навчальні відео та віртуальні екскурсії.

Запровадження таких сервісів є свідченням того, що Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського зорієнтована на інноваційний розвиток і прагне бути відкритою, доступною та актуальною для всіх категорій користувачів. Такі рішення не лише сприяють підвищенню

якості обслуговування, але й допомагають популяризувати бібліотеку як сучасний освітньо-культурний простір.

Таким чином, впровадження сучасних сервісів в Обласній універсальній науковій бібліотеці імені Д. І. Чижевського стало важливим етапом її цифрової трансформації. Онлайн-доступ, віртуальна довідка та мобільна орієнтація діяльності значно розширюють можливості бібліотеки у наданні інформації, роблять її ресурси ближчими та зручнішими для користувачів, сприяючи збереженню та поширенню знань у цифрову епоху.

2.4. Інтерактивні форми популяризації читання та бібліотечних ресурсів

У сучасних умовах бібліотеки використовують інноваційні підходи для залучення читачів та популяризації своїх ресурсів. Інтерактивні форми допомагають зробити процес читання цікавим, мотивують до взаємодії та залучають нову аудиторію.

Бібліотеки активно використовують соціальні платформи для комунікації з читачами та просування літератури. Основні інструменти: Facebook, Instagram, TikTok, Twitter – публікація анонсів, оглядів книг, відео про бібліотечне життя; YouTube та подкасти – записи лекцій, рецензії на книги, обговорення з авторами, челенджі та флешмоби – відео-огляди книг, участь у читацьких марафонах (#bookchallenge, #ЧитаємоРазом). Наприклад, Бібліотека Нью-Йорка створила TikTok-акаунт, де популяризує класичну літературу через короткі креативні відео.

Протягом останніх десяти років набули популярності ігрові елементи у бібліотечній діяльності, які роблять читання веселішим та мотивують аудиторію до активної участі. Також стали популярними формати гейміфікації у бібліотеках: книжкові квести – користувачі розгадують загадки, шукаючи відповіді у книгах, літературні вікторини та конкурси – змагання на знання сюжетів або авторів, програми лояльності – нагороди за активність (бонуси за прочитані книги, можливість першими взяти новинку), інтерактивні виставки

– стенди з QR-кодами, які ведуть на електронні версії книг або аудіогіди. Наприклад, у Гарвардській бібліотеці проводять «Escape Room» – користувачі розгадують загадки на основі книг.

Із запровадженням новітніх технологій у бібліотечній сфері стало можливим створення інтерактивних бібліотечних просторів. Зокрема набули популярності такі форми використання віртуальної та доповненої реальності (VR/AR): віртуальні екскурсії – 3D-тури бібліотекою та архівами, доповнена реальність – AR-додатки для «оживлення» книг (наприклад, сканування сторінок для отримання додаткових матеріалів), VR-читальні зали – цифрові простори для взаємодії з рідкісними книгами та історичними документами. Так, Британська бібліотека створила VR-тур виставкою середньовічних манускриптів.

Як свідчить бібліотечна практика, організація офлайн та онлайн-заходів допомагає залучати нових читачів. Особливої популярності набули такі формати літературних подій та акцій: книжкові клуби – обговорення книг у бібліотеці чи онлайн; авторські зустрічі – прями ефіри з письменниками; ніч у бібліотеці – спеціальні тематичні події у вечірній час; фотоакції – конкурси на найкреативніше фото з книгою. Наприклад, у Польщі бібліотеки проводять щорічну акцію «Ніч бібліотек» із читаннями, майстер-класами та квестами.

Бібліотечні додатки спрощують доступ до літератури та інтерактивних сервісів. Сьогодні функціонал мобільних додатків для читачів вивявився досить широким: від онлайн-бронювання книг, використання аудіокниг та електронних ресурсів, надання персоналізованих рекомендацій за інтересами читача до проведення інтерактивних челенджів та рейтингів найактивніших користувачів. Так, додаток Libby (OverDrive) дає змогу брати електронні книги у бібліотеках США.

Інтерактивні форми популяризації читання роблять бібліотеки сучасними та привабливими для користувачів, що сприяє залученню нових користувачів та підвищенню рівня їх зацікавленості літературою. Використання соцмереж, гейміфікації, VR-технологій та подій допомагає

бібліотекам не тільки зберігати книги, а й створювати динамічний інформаційний простір для розвитку та навчання.

У сучасних умовах, коли традиційні форми читання поступово змінюються під впливом цифрових технологій, бібліотеки шукають нові, більш привабливі для користувачів способи популяризації книги та читання. Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського активно використовує інтерактивні форми роботи для залучення читачів різного віку, популяризації бібліотечних ресурсів та формування позитивного іміджу бібліотеки як сучасного культурного простору.

Протягом останніх років однією з найбільш ефективних форм, які впроваджені у сферу діяльності бібліотек, стала організація та проведення віртуальних книжкових виставок. Вони створюються з використанням сучасних цифрових інструментів і публікуються на офіційному сайті бібліотеки та в соціальних мережах. Особливість таких виставок в тому, що вони супроводжуються інтерактивними елементами – анотаціями, QR-кодами на повні тексти, відеооглядами, що дозволяє щоразу залучати широкую онлайн-аудиторію та спонукати її до читання.

Важливу роль відіграють букчеленджі, флешмоби та онлайн-марафони, які Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського організовує у соціальних мережах. Наприклад, акції «Прочитав – порекомендуй», «Книга, що змінила моє життя», «Фото з улюбленою книгою» стимулюють читацьку активність, залучають молодь до обговорення прочитаного, сприяють обміну думками. Ці форми інтерактивності не лише популяризують читання, а й формують читацьку спільноту довкола бібліотеки.

Серед цікавих інновацій — літературні ігри та квести, які проводяться як у стінах бібліотеки, так і в онлайн-форматі. Найпоширенішими стали такі форми роботи, як вікторини, інтелектуальні змагання, квест-екскурсії фондом бібліотеки, що поєднують навчання з розвагою. Як засвідчила практика їх

організації, такі заходи особливо приваблюють молодь, стимулюючи інтерес до літератури та історії рідного краю.

Крім того Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського також активно використовує мультимедійні засоби – презентації, відеоролики, буктрейлери (короткі відео про книги), які створюються працівниками бібліотеки самостійно або у співпраці з користувачами, студентами та учнями. Такі матеріали поширюються онлайн і привертають увагу візуально орієнтованої аудиторії. Крім того, проводяться тематичні події в гібридному форматі – зустрічі з письменниками, літературні вечори, творчі майстер-класи, трансляції яких доступні в інтернеті для всіх зацікавлених користувачів.

Не менш важливою формою популяризації бібліотечних ресурсів стало використання інтерактивних платформ і сервісів, які дозволяють користувачам залишати відгуки, оцінювати книги, брати участь у читацьких клубах, опитуваннях і голосуваннях. У цьому плані Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського створює інформаційні кампанії, що супроводжуються активним обговоренням у Facebook, Instagram, YouTube.

Завдяки впровадженню інтерактивних форм роботи ОУНБ імені Д. І. Чижевського створює новий формат взаємодії з користувачами, перетворюючи читання на захоплюючий і соціально значущий процес. Це сприяє не лише популяризації книги, а й підвищенню престижу бібліотеки як сучасного інформаційно-культурного центру.

Отже, інтерактивні форми популяризації читання в Обласній універсальній науковій бібліотеці імені Д. І. Чижевського виступають ефективним інструментом залучення нових користувачів, розвитку читацької культури та адаптації бібліотеки до вимог цифрової епохи. Такі ініціативи формують активну читацьку спільноту, зберігаючи культурну функцію бібліотеки та розширюючи її вплив у суспільстві.

Висновки до розділу 2

Автоматизовані бібліотечні системи стали важливим інструментом модернізації бібліотек. Вони підвищують якість інформаційного обслуговування, спрощують управління фондами та забезпечують ефективну взаємодію між бібліотеками та користувачами.

Електронні каталоги та бібліотечні бази даних стали ключовими інструментами в інформаційному середовищі бібліотек. Вони не тільки полегшують доступ до знань, але й сприяють ефективному управлінню бібліотечними ресурсами, забезпечуючи користувачам швидкий та зручний пошук інформації.

Цифрові бібліотеки та репозитарії виконують функцію ключових елементів сучасного інформаційного середовища. Вони забезпечують швидкий та зручний доступ до знань, сприяють розвитку науки та освіти, зберігаючи при цьому культурну й наукову спадщину у цифровому форматі.

RFID-технології відіграють ключову роль у модернізації бібліотек, забезпечуючи ефективне управління ресурсами, швидку обробку даних, покращення безпеки та підвищення комфорту користувачів. Попри високі початкові витрати RFID дає значні переваги для автоматизації бібліотечних процесів та покращення обслуговування читачів.

Хмарні технології та штучний інтелект відкривають нові можливості для бібліотек, роблячи їх більш доступними, інтерактивними та ефективними. Вони сприяють автоматизації рутинних процесів, покращують обслуговування користувачів та зберігають цінні інформаційні ресурси у цифровому середовищі.

У підсумку можна зазначити, що Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського активно розвивається як сучасний інформаційно-культурний центр, впроваджуючи інноваційні підходи в усі сфери своєї діяльності. Одним із ключових напрямків стало впровадження цифрових технологій та автоматизація бібліотечних процесів, що дозволило підвищити ефективність обслуговування користувачів, спростити доступ до інформаційних ресурсів і забезпечити відкритість фондів.

Розвиток електронних ресурсів та створення цифрових колекцій значно розширили можливості Обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського у збереженні та популяризації культурної спадщини, особливо в краєзнавчому напрямі. Онлайн-доступ до повнотекстових документів та електронного каталогу зробив бібліотеку доступною для користувачів незалежно від їхнього місця перебування.

Впровадження сучасних сервісів, таких як віртуальна довідка, дистанційна реєстрація, мобільно-орієнтовані інтерфейси та присутність у соціальних мережах, забезпечило новий рівень взаємодії з аудиторією. Це не лише підвищило якість обслуговування, а й сприяло залученню нових користувачів, зокрема молоді.

Інтерактивні форми популяризації читання, серед яких буктрейлери, віртуальні виставки, флешмоби, квести, онлайн-челенджі, дозволили осучаснити імідж бібліотеки та створити навколо неї активну читацьку спільноту. Такі ініціативи сприяють формуванню сталого інтересу до книги, розвитку читацької культури та соціальної активності.

Отже, інноваційна діяльність Обласної універсальної наукової бібліотеки імені Д. І. Чижевського стала не лише відповіддю на сучасні виклики, а й стратегічним інструментом розвитку бібліотечної установи. Завдяки комплексному підходу до модернізації бібліотека зберігає свою актуальність, виступає провідним осередком знань, комунікації та культури в регіоні та слугує прикладом ефективного впровадження інновацій у бібліотечній сфері.

РОЗДІЛ 3. Перспективи розвитку інноваційної діяльності бібліотек

3.1. Використання штучного інтелекту та великих даних у бібліотечній сфері

Сучасні бібліотеки активно впроваджують технології штучного інтелекту (ШІ) та Big Data, що дозволяє покращити управління інформацією, автоматизувати обслуговування користувачів та створювати персоналізовані сервіси. Використання штучного інтелекту у бібліотеках допомагає аналізувати великі обсяги інформації, автоматизувати процеси та забезпечувати швидкий доступ до бібліотечних ресурсів.

Що стосується спектру основних напрямків впровадження технологій штучного інтелекту, то він виявився досить широким. Чат-боти та віртуальні бібліотекарі – автоматичні помічники, які відповідають на запитання читачів, допомагають знайти книги та керувати акаунтом. Автоматичне індексування та каталогізація – алгоритми ШІ можуть аналізувати тексти книг та визначати ключові слова для швидшого пошуку. Розпізнавання тексту (OCR) – сканування та конвертація друкованих документів у цифровий формат. Аналіз читацьких уподобань – ШІ аналізує поведінку користувачів та рекомендує їм книги за інтересами. Переклад та розпізнавання мови – бібліотечні системи можуть автоматично перекладати тексти та створювати аудіоверсії для людей з вадами зору. Наприклад, Бібліотека Конгресу США використовує штучний інтелект для автоматизованої каталогізації архівних матеріалів.

Великі дані дозволяють бібліотекам аналізувати поведінку користувачів, оптимізувати фонди та покращувати сервіси. До основних напрямків застосування великих даних (Big Data) у бібліотеках віднесено такі: моніторинг читацьких тенденцій – аналіз популярності книг та прогнозування попиту на літературу; оптимізація роботи бібліотеки – аналіз відвідуваності, навантаження на бібліотекарів, ефективність використання ресурсів; адаптація бібліотечного фонду – виключення застарілих книг та закупівля нових видань на основі аналізу запитів користувачів; аналітика використання електронних ресурсів – бібліотеки можуть відстежувати, які статті та книги найбільше

завантажуються; запобігання крадіжкам та втратам – аналіз даних з RFID-чипів у книгах допомагає знаходити загублені примірники. Наприклад, Гарвардська бібліотека використовує Big Data для аналізу читацьких уподобань та вдосконалення своїх цифрових сервісів.

До переваг впровадження ШІ та Big Data у бібліотеках фахівці зараховують покращення користувацького досвіду – персоналізовані рекомендації та швидший доступ до інформації; автоматизацію рутинних процесів – зменшення навантаження на бібліотекарів; підвищення ефективності управління ресурсами – аналітика допомагає оптимізувати фонди та витрати; розширення доступності – підтримка мовного перекладу та аудіоформатів робить інформацію доступнішою.

Застосування у сфері бібліотечної діяльності штучного інтелекту та великих даних відкривають нові можливості для бібліотек, роблячи їх розумними, інтерактивними та ефективними. Ці технології сприяють цифровій трансформації бібліотек, допомагаючи забезпечити якісний сервіс, швидкий доступ до інформації та аналітику читацьких потреб.

Сучасний розвиток інформаційних технологій відкриває нові можливості для обласних універсальних наукових бібліотек у сфері обробки, зберігання та аналізу великих обсягів даних. Впровадження технологій штучного інтелекту (ШІ) та аналіз великих даних (Big Data) дозволяє бібліотекам підвищити якість обслуговування користувачів, оптимізувати внутрішні процеси та створювати інноваційні сервіси.

Штучний інтелект застосовується у бібліотечній діяльності для автоматизації каталогізації, розпізнавання текстів (OCR), класифікації документів і створення рекомендаційних систем, які допомагають користувачам швидше знаходити потрібну літературу. За допомогою машинного навчання бібліотеки можуть аналізувати читацькі уподобання, прогнозувати попит на певні тематики та персоналізувати інформаційні пропозиції.

Великі дані дають змогу акумулювати інформацію про активність користувачів, популярність джерел, статистику звернень і використання електронних ресурсів. Аналіз цих даних допомагає оптимізувати фонд бібліотеки, ухвалювати обґрунтовані рішення щодо закупівлі нових видань, а також покращувати маркетингові стратегії популяризації читання.

Обласні універсальні наукові бібліотеки впроваджують інтелектуальні пошукові системи, які використовують природну мову для взаємодії з користувачами, що значно полегшує пошук інформації навіть для непрофесійних читачів. Також використовується автоматизована обробка запитів у системах віртуальної довідки, що підвищує оперативність та якість відповідей.

Застосування у бібліотечній сфері ШІ і великих даних сприяє створенню інноваційних цифрових платформ, інтеграції з національними та міжнародними інформаційними системами, що розширює доступ користувачів до різноманітних ресурсів та знань. Це підвищує конкурентоспроможність бібліотек, робить їх більш відкритими і адаптованими до потреб сучасного суспільства.

Отже, використання штучного інтелекту та великих даних в обласних універсальних наукових бібліотеках становить перспективний напрям, що дозволяє підвищувати ефективність діяльності бібліотек, покращувати якість обслуговування і сприяти розвитку інформаційного простору регіону. Інтеграція цих технологій відкриває нові горизонти для бібліотечної справи, забезпечуючи її відповідність вимогам цифрової епохи.

3.2. Перспективи розвитку бібліотек у цифровому суспільстві

Визначення перспектив для розвитку бібліотек у цифровому суспільстві – це важливий аспект, оскільки технологічні зміни створюють нові можливості та виклики для цієї сфери.

Як уже зазначалося вище, у сучасному інформаційному суспільстві цифрові ресурси та електронні бібліотеки відіграють ключову роль у

забезпеченні доступу до знань, розвитку науки та освіти. Вони дозволяють користувачам отримувати необхідну інформацію незалежно від місця перебування, часу чи технічних обмежень традиційних бібліотек. Бібліотеки переходять до створення та надання доступу до цифрових ресурсів, включаючи електронні книги, аудіокниги, журнали, бази даних та інші види цифрового контенту. Це дає користувачам доступ до знань будь-де і будь-коли, зменшуючи залежність від фізичних приміщень.

Цифрові ресурси та електронні бібліотеки стають невід'ємною частиною сучасної бібліотечної діяльності. Їх розвиток сприяє глобальній доступності знань, збереженню культурної спадщини та формуванню цифрової екосистеми для науки й освіти.

Інтеграцію бібліотек з новими технологіями можна назвати необхідною умовою для їхнього розвитку в умовах цифрової епохи. Завдяки інноваціям у сфері інформаційних технологій бібліотеки можуть значно підвищити ефективність своєї діяльності, поліпшити обслуговування користувачів а також розширити спектр своїх послуг. Розвиток таких технологій, як штучний інтелект, машинне навчання, віртуальна реальність (VR) та доповнена реальність (AR), може значно полегшити пошук та доступ до інформації. Наприклад, використання чат-ботів для консультацій або VR для віртуальних турів по бібліотеках.

Окрім усього вищезазначеного, у бібліотечному просторі використовуються такі нові технології, як 3D-друк та Мейкерські простори (Makerspace). Інтеграція 3D-друку в бібліотечну діяльність дає змогу користувачам створювати моделі, прототипи, працювати з науковими та технічними проектами. Це сприяє розвитку креативності, інженерних і наукових навичок у студентів і школярів. Бібліотеки створюють мейкерські простори, що становлять відкриті лабораторії для створення різноманітних проєктів за допомогою новітніх технологій, таких як 3D-принтери, лазерні гравери, електроніка та програмування. Це дозволяє бібліотекам стати центрами інноваційної діяльності, а також місцями для реалізації творчих ідей.

Цифрові бібліотеки сьогодні мають можливість надавати відкритий доступ до наукових статей, підручників, лекцій та інших освітніх матеріалів, що сприяє розвитку безкоштовної освіти та демократизації знань. Такі ініціативи можуть підтримувати не лише традиційні бібліотеки, а й платформи для онлайн-навчання.

Оцифрування старовинних книг, манускриптів, архівів та інших важливих культурних об'єктів дозволяє зберігати історичну спадщину та робити її доступною для широкої аудиторії, навіть у випадку фізичних пошкоджень оригіналів.

Збереження культурної спадщини було і залишається однією з основних функцій бібліотек, яка сприяє збереженню національних, регіональних та світових культурних цінностей. Бібліотеки, як ключові культурні установи, відіграють важливу роль у захисті та збереженні матеріальних і нематеріальних пам'яток людства, а також у забезпеченні доступу до цих знань для майбутніх поколінь.

Оцифрування стало важливим інструментом збереження матеріальних носіїв інформації та забезпечення їхньої доступності для широкої аудиторії.

Як уже зазначалося, бібліотеки активно займаються оцифруванням старовинних книг, рукописів, архівних документів, карт, фотографій, що дозволяє зберегти ці матеріали в умовах погіршення їхнього фізичного стану. Оцифровані матеріали, як правило, можуть бути збережені у цифрових архівах, доступних через інтернет. Створення спеціалізованих цифрових архівів та репозиторіїв дозволяє зберігати та забезпечувати доступ до рідкісних і унікальних документів.

Бібліотеки не лише зберігають культурні документи, а й активно популяризують та зберігають національні традиції, мистецтво та літературу через різні форми діяльності. В бібліотеках створюються музеї книги, де зберігаються унікальні примірники стародавніх видань, а також проводяться виставки, що популяризують культурну спадщину. Бібліотеки активно займаються краєзнавчою роботою, документуючи місцеву історію, традиції,

звичаї через збори матеріалів, організацію тематичних виставок та публікацій. Бібліотеки часто стають сховищами важливих історичних архівів, які включають не тільки книги, але й карти, фотодокументи, рукописи, аудіо- та відеоматеріали, що відображають культурну та історичну спадщину певного регіону або нації.

Сучасні бібліотеки активно інтегрують новітні технології для збереження та поширення культурної спадщини: 3D-сканування та моделювання: Використання 3D-сканування для відтворення археологічних артефактів, скульптур, музейних експонатів та інших об'єктів культурної спадщини. Це дозволяє зберегти цифрові моделі, які можуть бути використані в освітніх та дослідницьких цілях. Бібліотеки створюють віртуальні платформи, які надають можливість користувачам здійснювати віртуальні екскурсії, вивчати стародавні документи та артефакти через інтернет. Такі платформи не тільки зберігають спадщину, але й роблять її доступною для глобальної аудиторії.

Крім матеріальних об'єктів бібліотеки також займаються збереженням нематеріальної культурної спадщини, яка включає традиції, мови, музичні та усні мистецтва. Організуються заходи, присвячені національним традиціям, таким як фольклорні вечори, виступи народних колективів, записи усної історії. В бібліотеках зберігаються словники, граматики, збірники рідкісних мов, а також організуються курси та програми, що сприяють збереженню і розвитку національних мов.

Сучасні бібліотеки були і залишаються важливими інститутами збереження культурної спадщини, які використовують новітні технології для збереження як матеріальних, так і нематеріальних культурних цінностей. Вони активно сприяють збереженню історії, освіти та культури, забезпечуючи доступ до знань і цінностей для широкої аудиторії. Нові перспективи багатогранної діяльності сучасних бібліотек з'являються завдяки оцифруванню наявних ресурсів, розвитку міжнародного партнерства та впровадження інноваційних технологій. Тким чином бібліотеки продовжують

виконувати свою важливу роль у збереженні культурної спадщини для майбутніх поколінь.

Крім того в сучасних умовах широкого використання цифрових технологій бібліотеки часто стають центрами для навчання інформаційній грамотності, допомагаючи користувачам орієнтуватися в потоці інформації, оцінювати її достовірність і використовувати ресурси для особистого розвитку, освіти чи кар'єри.

Інформаційна грамотність (ІГ) визначається як здатність ефективно знаходити, оцінювати, використовувати та передавати інформацію з різних джерел, що становить основу для успішного навчання, професійного розвитку та соціальної інтеграції особи в інформаційному суспільстві. Бібліотеки, як ключові інституції інформаційного середовища, мають вирішальну роль у розвитку цієї навички у користувачів. Вони сприяють підвищенню рівня інформаційної грамотності через навчання, консультування та забезпечення доступу до ресурсів.

Отже, бібліотеки сьогодні служать не лише місцями для зберігання книг, а й важливими осередками, які забезпечують навчання користувачів інформаційній грамотності. Бібліотеки проводять курси та тренінги з інформаційної грамотності, де користувачі навчаються знаходити необхідну інформацію в Інтернеті, правильно оцінювати джерела та використовувати їх для вирішення конкретних завдань. Бібліотекарі допомагають користувачам знаходити потрібну інформацію, аналізувати та застосовувати її відповідно до своїх дослідницьких або професійних потреб. У бібліотеках проводяться майстер-класи, де користувачі отримують практичні навички роботи з різними видами інформаційних ресурсів, такими як бази даних, онлайн-ресурси, електронні бібліотеки тощо.

Однією з важливих складових інформаційної грамотності є здатність користувачів критично оцінювати інформацію. Бібліотеки надають інструменти для перевірки достовірності джерел, забезпечують вивчення методів виявлення фейкової інформації та формування здорового критичного

підходу до новин і фактів. Організація тренінгів і семінарів щодо медіаграмотності допомагає користувачам розпізнавати маніпуляції, пропаганду і ненаукові джерела інформації.

У сучасному світі доступ до інформації неможливий без володіння навичками роботи з новими технологіями. Саме тому бібліотеки активно сприяють розвитку таких навичок у користувачів, забезпечують доступ до інтернету, що дозволяє користувачам шукати та використовувати інформацію з різних цифрових платформ і ресурсів. Бібліотеки організують курси з основ комп'ютерної грамотності, навчаючи користувачів працювати з текстовими редакторами, таблицями, графічними програмами та іншими інструментами, які необхідні для ефективної роботи з інформацією. Отож, бібліотеки надають доступ до різних електронних баз даних, онлайн-курсів та цифрових репозиторіїв, що дозволяє користувачам поглиблено вивчати потрібну тему, опрацьовувати наукові роботи чи проводити власні дослідження.

Бібліотеки активно співпрацюють з навчальними закладами з метою підвищити рівень інформаційної грамотності студентів і школярів. Часто працюють у тісній співпраці з навчальними закладами для включення інформаційної грамотності в освітні програми. Це дозволяє учням та студентам навчатися ефективно шукати, оцінювати і використовувати інформацію для навчання. Бібліотеки надають викладачам доступ до навчальних матеріалів, методичних посібників, а також допомагають організувати науково-дослідницьку діяльність студентів через доступ до електронних ресурсів.

Для того, щоб успішно підтримувати інформаційну грамотність серед різних соціальних груп, бібліотеки розробляють стратегії розвитку цієї компетенції, серед яких поширення інформаційної грамотності серед різних вікових категорій: Це включає програми для дітей, підлітків, дорослих та літніх людей, що дозволяють кожній групі навчитися ефективно користуватися інформацією. Бібліотеки активно використовують інтернет-

ресурси та організують онлайн-курси з інформаційної грамотності, доступні для широкої аудиторії.

Сьогодні бібліотеки займають центральне місце в розвитку інформаційної грамотності серед користувачів, надаючи необхідні інструменти для пошуку, оцінки та використання інформації. Вони не тільки забезпечують доступ до інформаційних ресурсів, а й активно навчають критичному мисленню, цифровим технологіям і навичкам ефективного використання сучасних інформаційних засобів. Таким чином, бібліотеки відіграють важливу роль у формуванні інтелектуального і культурного потенціалу суспільства, підтримуючи сталий розвиток інформаційної грамотності в умовах цифрової епохи.

Бібліотеки все більше стають просторами для соціальних і культурних подій, де організуються виставки, лекції, майстер-класи, зустрічі з авторами та обговорення. Проведення таких заходів дозволяє бібліотекам підтримувати зв'язок із громадою і сприяти розвитку культурного середовища. Бібліотеки традиційно виконують важливі соціальні та культурні функції, забезпечуючи доступ до знань, підтримуючи розвиток громадянської свідомості та соціальної інтеграції, сприяючи культурному розвитку і взаєморозумінню.

Таким чином, можемо зробити висновок про те, що у сучасному суспільстві роль бібліотек розширюється, і вони стають важливими центрами соціальних і культурних змін. Бібліотеки сприяють розвитку міжкультурного діалогу, організуючи події та заходи, на яких представники різних культур і національностей можуть поділитися своїми традиціями, знаннями та досвідом.

Бібліотеки активно підтримують місцеві ініціативи та громади, організуючи місцеві заходи, зустрічі, форуми, що сприяють розвитку соціальної взаємодії на рівні громад. Вони є важливими носіями культурної спадщини. Вони збирають, зберігають і поширюють культурні та історичні документи, твори мистецтва, літературні та наукові праці, що є основою культурної ідентичності нації.

У бібліотеках проводяться різноманітні читання в колі громади, які не лише сприяють розвиткові інтелектуальної культури, але й укріплюють соціальні зв'язки серед жителів. Бібліотеки здійснюють культурно-просвітницьку діяльність, надаючи людям можливість отримувати знання про історію, мистецтво, науку, культуру різних народів. Вони організують лекції, презентації, а також забезпечують доступ до різних навчальних та просвітницьких матеріалів, що дозволяє користувачам різних категорій та вікових груп розширювати свої горизонти.

Загалом бібліотеки виконують важливі соціальні та культурні функції, сприяючи розвиткові громадянської активності, соціальної інтеграції, збереженню культурної спадщини, підтримці творчості та інтелектуального розвитку суспільства. Вони не лише зберігають і поширюють знання, а й створюють простір для культурної взаємодії та розвитку, активно впливаючи на формування культурної ідентичності на місцевому, національному та міжнародному рівнях.

Протягом останніх років бібліотеки активно використовують дані користувачів, таких як історія пошуку та інтереси, з метою персоналізації рекомендацій і послуг. Це дозволяє покращити досвід взаємодії різних категорій користувачів з бібліотеками та забезпечує ще зручніший доступ до інформації. Персоналізація досвіду користувача в бібліотеках становить важливий аспект, що сприяє підвищенню ефективності надання послуг, полегшує доступ до потрібної інформації та створює індивідуально налаштовані можливості для кожного користувача. В умовах цифровізації бібліотеки все більше орієнтуються на впровадження нових технологій для забезпечення індивідуалізованого підходу до користувачів, що має суттєве значення для їхнього досвіду та задоволення потреб.

Одним із основних шляхів персоналізації стало використання цифрових технологій, що дозволяють адаптувати бібліотечні послуги до потреб окремих користувачів.

Бібліотеки використовують алгоритми, за допомогою яких аналізується історія запитів та інтереси користувачів що робить можливим надання для них персоналізованих рекомендацій книг, статей та інших ресурсів. Такого роду системи дозволяють враховувати не лише попередні запити, але й інші фактори, зокрема вік користувача, його професійні інтереси або наукову діяльність.

Як засвідчує практика бібліотек, створення особистих акаунтів для користувачів дозволяє зберігати історію запитів, попередньо позначені книги або ресурси, що полегшує доступ до необхідних матеріалів, а також дає змогу користувачам контролювати свої інтереси та переглядати оновлення, релевантні їхнім запитам.

Сучасні бібліотеки мають власні вебсайти та мобільні додатки, що дозволяє користувачам створювати списки бажаних книг або запитів, а бібліотекарі тким чином мають змогу краще розуміти їхні інтереси та потреби.

Безперечно, сучасні технології відіграють важливу роль у персоналізації, проте традиційні бібліотеки також можуть інтегрувати індивідуальний підхід у свою діяльність через особисті взаємодії з користувачами, що успішно реалізується цілим рядом вітчизняних бібліотек.

Одним із поширених видів діяльності сучасних бібліотек стало проведення індивідуальних консультацій для користувачів, що допомагає їм значно швидше знаходити необхідні ресурси, а також у працівників бібліотек з'являється можливість рекомендувати користувачам матеріали залежно від їхніх запитів. Така практика дозволяє здійснювати більш гнучкий та персоналізований підхід до потреб користувача, враховувати специфічні запити чи інтереси. Крім проведення індивідуальних консультацій сучасні бібліотеки в цьому напрямку організують персоналізовані тренінги, майстер-класи, адаптуючи зміст відповідно до потреб певної групи користувачів, таких як студенти, професіонали або літні люди.

З метою максимально точно персоналізувати досвід бібліотеки активно застосовують різні методи для вивчення інтересів своїх користувачів.

Регулярні опитування серед користувачів дозволяють бібліотекам збирати інформацію про те, які саме ресурси або послуги найбільше цікавлять користувачів, а також отримувати зворотний зв'язок про якість обслуговування та іншу корисну інформацію. Як, наприклад, в обласному соціологічному дослідженні «Уявлення молоді про європейські цінності та їх сприйняття» (Додаток Г). Аналіз даних про використання бібліотечних ресурсів дозволяє виявити патерни поведінки користувачів, що допомагає краще адаптувати ресурси під їхні потреби. Це, як правило, включає популярні теми, улюблені жанри або типи медіа.

Нині у бібліотеках створюються персоналізовані навчальні програми, які допомагають користувачам розвивати конкретні навички або досягати своїх цілей. Бібліотеки пропонують користувачам індивідуально налаштовані курси або освітні плани, які дозволяють навчатися у зручному темпі і відповідно до власних інтересів. Наприклад, надаючи спеціалізовані матеріали для дослідників або професіоналів у конкретній галузі, бібліотеки можуть допомогти створити ресурси та сервіси, орієнтовані на конкретні наукові чи професійні потреби.

Сучасні технології дають можливість бібліотекам використовувати дані для більш точного прогнозування потреб користувачів і надання їм кращих послуг. Завдяки збору даних про діяльність користувачів, бібліотеки можуть не лише пропонувати персоналізовані рекомендації, але й адаптувати свої стратегії розвитку і закупівлі нових ресурсів для кращого задоволення потреб громади. Алгоритми, які використовуються у бібліотечній практиці, дозволяють враховувати інтереси та історію користувачів для адаптації контенту бібліотеки, що надається, наприклад, через онлайн-платформи, створюючи індивідуалізований досвід для кожного відвідувача.

Окрім цього бібліотеки досить часто займаються розробкою персоналізованих послуг для різних категорій користувачів. Наприклад, для науковців корисним виявляється надання спеціалізованих ресурсів і підтримка наукових досліджень через персоналізовані консультації та навчання.

Персоналізація досвіду користувача становить важливий інструмент для бібліотек, що дозволяє створювати індивідуально налаштовані умови для користувачів. Використання новітніх технологій, надання персоналізованих сервісів та адаптація ресурсів під конкретні потреби користувачів значно підвищує ефективність бібліотечних послуг. Це не лише полегшує доступ до інформації, а й сприяє розвитку взаємодії між бібліотеками та користувачами, що у свою чергу дозволяє підвищити рівень їхнього задоволення та сприяє сталому розвитку бібліотечної діяльності в умовах сучасного цифрового світу.

8. Розвиток партнерства та міжнародного співробітництва.

У сучасному світі бібліотеки більше стали не лише місцями для зберігання та видачі книг, вони трансформувалися у центри інформаційних, освітніх і культурних послуг, які активно розвивають партнерство та міжнародне співробітництво. Це важлива частина розвитку бібліотечної діяльності, адже обмін досвідом, технологіями та ресурсами між бібліотеками різних країн дозволяє підвищувати їх ефективність, сприяти розвитку науково-освітнього потенціалу та культури у глобальному масштабі.

Такий вид бібліотечної діяльності, як партнерство, набув поширення та реалізується у різних формах співпраці, що сприяють розвитку ресурсної бази, технологій, кадрового потенціалу та культурних ініціатив. Бібліотеки активно налагоджують партнерські відносини з іншими бібліотеками, урядовими організаціями, освітніми установами, культурними центрами, НУО та іншими громадськими організаціями.

Цілком закономірно, що для ефективного розвитку бібліотечних послуг важлива співпраця з місцевими органами влади, що забезпечує фінансування та підтримку інфраструктури бібліотек. У рамках такої співпраці бібліотеки отримують можливість розширювати свої послуги, зокрема шляхом створення просторів для спільної діяльності, наукових центрів, майстерень тощо.

Перспективною для сучасних бібліотек стала співпраця з бізнес-сектором та технологічними компаніями, в рамках якої формуються

можливості для розробки нових інноваційних технологій, таких як цифрові платформи, онлайн-ресурси, мобільні додатки для зручності користувачів, що значно покращує доступ до бібліотечних ресурсів. Зокрема, бібліотеки можуть виступати в ролі партнерів у наукових дослідженнях, розвитку інтелектуального потенціалу через програму безперервної освіти, проведення лекцій, тренінгів, семінарів для студентів та викладачів.

Міжнародне співробітництво бібліотек вже стало важливою складовою розвитку бібліотечної діяльності, що включає обмін досвідом, ресурсами, технологіями та знаннями між бібліотеками різних країн. Це співробітництво здійснюється через міжнародні організації, асоціації та програми, що надають бібліотекам нові можливості для розвитку та вдосконалення.

Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій і установ (IFLA) стала однією з основних міжнародних організацій, що займається підтримкою та розвитком бібліотек по всьому світу. Вона об'єднує професіоналів бібліотечної галузі, забезпечує платформу для обміну досвідом, розробляє стандарти та рекомендації для бібліотечної практики. Міжнародний комітет з обміну бібліотечними ресурсами сприяє обміну бібліотечними матеріалами, що дозволяє бібліотекам різних країн отримувати доступ до рідкісних книг, наукових праць та інших ресурсів, яких вони могли б не мати в іншому випадку.

Міжнародні конференції і форуми в умовах сьогодення стали важливими платформами для обміну досвідом, знаннями і новими ідеями серед бібліотечних працівників з різних країн. Вони допомагають бібліотекам бути в курсі останніх тенденцій та інновацій, обговорювати глобальні виклики та розв'язання проблем, що виникають в бібліотечній сфері.

Одним із важливих напрямків міжнародного співробітництва бібліотек стала їх участь у проектах з обміну ресурсами та навчання. Як правило, бібліотеки обмінюються не лише матеріалами, а й передовими практиками та знаннями, що допомагає підвищувати якість послуг і розширювати можливості для користувачів.

Крім того спостерігається активна участь бібліотек у програмах обміну книгами, журналами та іншими ресурсами з іншими бібліотеками з усього світу. Це дозволяє доступ до унікальних матеріалів, які важко знайти на локальному рівні.

Міжнародне співробітництво також включає програми навчання для бібліотекарів, що дають можливість підвищувати кваліфікацію працівників бібліотек, обмінюватися досвідом і освоювати новітні технології та методи роботи.

Міжнародне співробітництво дає змогу бібліотекам мати доступ до рідкісних і спеціалізованих ресурсів, які важко знайти на національному рівні. Бібліотеки можуть переймати кращі практики з інших країн та застосовувати їх у своїй діяльності. Спільні проекти сприяють розвитку інноваційних технологій, таких як оцифрування ресурсів, автоматизація бібліотечних процесів, використання відкритих баз даних. Реалізація міжнародних проєктів потребує значних фінансових і організаційних витрат. Взаємодія між бібліотеками різних країн може бути ускладнена різними культурними підходами, мовними бар'єрами та юридичними вимогами.

Розвиток партнерства та міжнародного співробітництва бібліотек можна визначити важливим кроком до удосконалення бібліотечної діяльності в умовах глобалізації та цифровізації. Це дає змогу бібліотекам з усього світу обмінюватися знаннями, ресурсами та інноваціями, що сприяє підвищенню якості бібліотечних послуг і забезпеченню доступу до знань для різних категорій користувачів. Міжнародне співробітництво дозволяє бібліотекам не лише зберігати культурну спадщину, а й бути активними учасниками глобального інформаційного простору.

Обмін досвідом із провідними бібліотеками світу, участь у грантових програмах, співпраця з технологічними компаніями – ці види роботи бібліотек стали ваговою складовою їхньої багатогранної діяльності. Бібліотеки співпрацюють з міжнародними організаціями, такими як ЮНЕСКО, для

збереження культурних пам'яток та підтримки програм з оцифрування, зокрема Memory of the World.

У підсумку варто зауважити, що розвиток бібліотек у цифровому суспільстві становить важливий крок у напрямку доступу до знань, збереження культурної спадщини та розвитку інформаційної грамотності. Технології відкривають нові можливості для бібліотек, але також ставлять перед ними завдання з адаптації до змінюваного цифрового середовища.

У сучасному цифровому суспільстві обласні універсальні наукові бібліотеки, зокрема Обласна наукова універсальна бібліотека імені Дмитра Чижевського, стоять на порозі нових викликів і можливостей. Перспективи їх розвитку тісно пов'язані з активним впровадженням інноваційних технологій, розширенням цифрових сервісів і адаптацією до змін у способах споживання інформації.

Однією з головних тенденцій стала подальша цифровізація бібліотечних фондів, що передбачає створення повнотекстових електронних колекцій, інтеграцію з національними і міжнародними цифровими платформами, а також розвиток електронних каталогів із зручними інтерфейсами для користувачів. Це дозволяє забезпечувати широкий та швидкий доступ до інформації незалежно від географічного розташування користувача, що особливо важливо у контексті глобалізації знань.

Інтенсивне впровадження технологій штучного інтелекту та аналітики великих даних відкриває нові можливості для персоналізації обслуговування, створення інтелектуальних систем рекомендацій, автоматизації бібліотечних процесів та підвищення ефективності управління ресурсами. Унаслідок цього бібліотеки можуть не лише задовольняти індивідуальні інформаційні запити, а й прогнозувати потреби користувачів, оптимізуючи фонд та сервіси.

Розвиток інтерактивних і мобільних сервісів, зокрема мобільних додатків, віртуальної довідки, онлайн-заходів та дистанційного навчання, дозволяє підвищувати рівень залученості різних категорій користувачів, зробити бібліотеку більш відкритою і доступною для молоді та інших цільових

аудиторій. Соціальні мережі та цифрові платформи поступово стають майданчиками для популяризації читання, культурних і освітніх ініціатив, а також формування спільнот за інтересами.

На перспективу собливого значення набуває розвиток партнерств з освітніми, науковими та культурними установами, а також участь у міжнародних проєктах, що сприятиме інтеграції українських бібліотек у світовий інформаційний простір. Така діяльність підвищить роль бібліотек як центрів збереження, дослідження і популяризації національної спадщини у цифровому форматі.

Таким чином, перспективи розвитку Обласної наукової універсальної бібліотеки імені Д. І. Чижевського та інших обласних універсальних наукових бібліотек пов'язані з активним використанням цифрових технологій, інноваційних сервісів і стратегічним партнерством. У комплексі це дозволяє їм залишатися актуальними, ефективними та конкурентоспроможними у цифрову епоху, що сприяє формуванню освіченого, інформаційно підкованого суспільства.

3.3. Інноваційні стратегії підвищення ролі бібліотек у суспільному та освітньому середовищі

Сучасні інноваційні стратегії підвищення ролі бібліотек у суспільному та освітньому середовищі спрямовані на адаптацію до змінюваних умов цифрового та інформаційного суспільства, а також на активне включення бібліотек у процеси освіти, культури та соціальної взаємодії.

Бібліотеки значною мірою розширюють доступ до своїх фондів через цифрові платформи. Оцифрування книг, статей, архівних матеріалів дозволяє користувачам отримати доступ до інформації з будь-якої точки світу, що особливо важливо для користувачів з віддалених регіонів та людей з обмеженими можливостями. Необхідно відзначити що у найближчій перспективі можна очікувати значний розвиток процесів оцифрування культурних цінностей. Цифрові архіви дозволяють зберігати унікальні

матеріали, що можуть бути пошкоджені внаслідок часу чи природних катастроф. Передбачається, що бібліотеки і надалі будуть відігравати ключову роль у поширенні знань про культурну спадщину через освітні програми, цифрові платформи та громадські ініціативи.

До перспективних напрямків розвитку сучасних бібліотек належить процес створення електронних бібліотек. У цьому плані бібліотеки можуть розвивати платформи для відкритого доступу до електронних ресурсів, що покращить доступ до наукових публікацій, підручників, аудіовізуальних матеріалів та інших освітніх ресурсів.

Організація працівниками бібліотек навчальних курсів та майстер-класів передбачає розробку та впровадження програм для навчання користувачів навичкам критичного мислення, пошуку та оцінки інформації в Інтернеті. Це особливо важливо в умовах зростаючої кількості дезінформації.

Сучасні бібліотеки займаються проведенням тренінгів для студентів та учнів стосовно того, як ефективно використовувати бібліотечні ресурси та бази даних для навчання та досліджень. Бібліотеки мають можливості створювати програми співпраці з навчальними закладами для розширення доступу до наукових ресурсів, організації лекцій, семінарів, а також надання студентам можливості доступу до спеціалізованих баз даних.

Створення у бібліотечному просторі спеціалізованих відділів для підтримки наукових досліджень забезпечує можливості для студентів та викладачів отримувати консультації та доступ до рідкісних наукових ресурсів.

Сучасні бібліотеки спроможні інтегрувати новітні технології, такі як віртуальна реальність (VR), для створення інтерактивних експозицій, віртуальних турів по історичних та наукових колекціях або інтерактивних уроків.

Створення мобільних додатків для полегшення доступу до бібліотечних послуг, таких як пошук ресурсів, запис на події, а також інтеграція функцій для віддаленого доступу до цифрових колекцій.

Бібліотеки можуть стати просторами для креативних заходів, таких як майстер-класи, стартап-інкубатори, лабораторії для розробки проектів, де люди можуть працювати над власними ідеями, використовуючи ресурси бібліотеки.

Діяльність сучасних бібліотек включає можливість організовувати події, що сприяють обміну ідеями та знаннями, як, наприклад, обговорення книг, лекції, форуми для обміну досвідом.

Модернізація бібліотек дозволяє інтегрувати інклюзивні технології, такі як спеціальні програми для людей з порушенням зору чи слуху, доступ до аудіокниг, текстів у форматі Braille, а також розширити спектр послуг для осіб з обмеженими можливостями.

Робота сучасних бібліотек спрямована на створення безбар'єрних умов для доступу до бібліотечних ресурсів, включаючи безкоштовний доступ до Інтернету та цифрових ресурсів для людей з обмеженими фінансовими можливостями.

Бібліотеки можуть використовувати платформи соціальних мереж для популяризації своїх послуг, оголошення подій, нових надходжень, а також для залучення молоді до культурних та освітніх програм.

Нагальною необхідністю для успішної діяльності бібліотек стало проведення різноманітних подій, таких як виставки, лекції, презентації книг, кіносеанси чи театральні вистави, щоб привернути увагу громадськості та підвищити популярність бібліотек як культурних центрів.

Крім усього заявленого бібліотеки можуть брати участь у сталому розвитку, пропагуючи екологічно чисті технології, збереження ресурсів, впровадження енергозберігаючих технологій і підтримку «зелених» ініціатив серед користувачів.

Загалом, інноваційні стратегії бібліотек орієнтовані на покращення доступу до знань, надання нових можливостей для розвитку громадськості та інтеграцію сучасних технологій у всі аспекти бібліотечної діяльності.

Обласні універсальні наукові бібліотеки, зокрема Обласна наукова універсальна бібліотека імені Д. І. Чижевського, відіграють ключову роль у формуванні інформаційного простору регіону, підтримці освітніх ініціатив та розвитку культурного середовища. Для підвищення своєї значущості у сучасних умовах цифрової трансформації вони активно впроваджують інноваційні стратегії, спрямовані на інтеграцію з освітніми закладами, розвиток нових сервісів і форм взаємодії з користувачами.

Однією з основних стратегій є створення мультифункціональних інформаційно-освітніх платформ, які об'єднують ресурси бібліотеки з цифровими освітніми сервісами. Це дозволяє забезпечити широкий доступ до наукової, навчальної та культурної інформації для студентів, викладачів і науковців, сприяючи підвищенню якості освіти та наукових досліджень.

Активне впровадження цифрових технологій, зокрема виклад онлайн-лекцій, проведення вебінарів, організація роботи дистанційних курсів та проведення віртуальних турів бібліотекою, розширює можливості залучення різних категорій користувачів, особливо молоді, та робить бібліотеку важливим майданчиком для неформальної освіти і самоосвіти.

В умовах інтенсивної цифровізації для підвищення суспільної ролі бібліотеки застосовуються інтерактивні форми роботи: організація тематичних виставок, літературних вечорів, культурно-просвітницьких заходів, соціальних проектів і акцій, що формують активну спільноту користувачів і зміцнюють зв'язки з місцевою громадою.

Також великого значення набула співпраця з навчальними закладами всіх рівнів – від шкіл до університетів, що реалізується через проведення спільних проектів, інтеграцію бібліотечних ресурсів у навчальні програми, підтримку наукової діяльності та розвиток читацьких ініціатив.

Інноваційні стратегії також передбачають використання аналітики даних і технологій штучного інтелекту для персоналізації сервісів, оптимізації роботи фондів та підвищення якості інформаційного обслуговування. Це

дозволяє ефективно реагувати на потреби користувачів та адаптувати бібліотечні послуги до сучасних запитів.

Таким чином, інноваційні стратегії розвитку Обласної наукової універсальної бібліотеки імені Д. І. Чижевського та інших обласних універсальних наукових бібліотек спрямовані на посилення їх ролі як центрів освіти, культури і інформації, що відповідає викликам цифрової епохи і потребам сучасного суспільства.

Висновки до розділу 3

Аналіз сучасних тенденцій розвитку бібліотек засвідчує, що інноваційна діяльність стала ключовим фактором їхньої трансформації та адаптації до цифрової епохи. Перспективи розвитку бібліотек залежать від ефективного впровадження сучасних технологій, розширення функціональності бібліотечного простору та активної взаємодії з користувачами.

Основними перспективними напрямками інноваційної діяльності бібліотек стали такі: подальша цифровізація бібліотечних процесів (автоматизація каталогізації, використання штучно го інтелекту для персоналізації сервісів, розвиток цифрових репозиторіїв); інтеграція VR/AR-технологій та гейміфікація (створення інтерактивних освітніх і культурних програм); розширення функцій бібліотек як освітніх і соціальних хабів (підтримка неформальної освіти, організація тренінгів із цифрової грамотності, розвиток медіаосвіти), створення інклюзивного середовища (адаптація бібліотечних ресурсів для осіб з інвалідністю, інтеграція технологій для забезпечення доступності інформації); розвиток партнерства та міжнародного співробітництва (обмін досвідом із провідними бібліотеками світу, участь у грантових програмах, співпраця з технологічними компаніями).

Перспективи розвитку інноваційної діяльності обласних універсальних наукових бібліотек, зокрема Обласної наукової універсальної бібліотеки імені Д. І. Чижевського, базуються на активному впровадженні сучасних цифрових технологій та новітніх інформаційних сервісів. Впровадження інновацій

сприяє трансформації бібліотек у сучасні інформаційно-культурні центри, які здатні задовольняти зростаючі потреби користувачів у доступі до якісних знань та культурних ресурсів.

До ключових напрямків розвитку сучасних бібліотек належать такі: цифровізація фондів, розширення електронних ресурсів, впровадження систем штучного інтелекту і аналітики великих даних для персоналізації обслуговування та оптимізації управлінських процесів. Такі інновації дозволяють підвищити оперативність і якість інформаційних послуг, а також розширити аудиторію користувачів, у тому числі завдяки дистанційним і мобільним сервісам.

Інтерактивні форми роботи, розвиток партнерства з освітніми та науковими установами, а також активна участь у міжнародних проєктах забезпечують інтеграцію бібліотек у глобальний інформаційний простір та підвищують їхню роль у суспільному та освітньому середовищі. Це сприяє формуванню інтелектуальної спільноти та розвитку читацької культури в регіоні.

Таким чином, подальший розвиток інноваційної діяльності обласних універсальних наукових бібліотек, в тому числі й бібліотеки імені Д. І. Чижевського, цілком логічно можна вважати запорукою їхньої актуальності, ефективності та конкурентоспроможності у цифрову епоху. Цілком очевидно, що реалізація перспективних стратегій дозволить бібліотекам зберігати провідну роль у збереженні культурної спадщини, забезпеченні доступу до знань і підтримці освітніх процесів на сучасному рівні. Інноваційна діяльність бібліотек має значний потенціал для подальшого розвитку, що дозволить їм відповідати викликам сучасного інформаційного суспільства та залишатися актуальними в умовах швидких технологічних змін.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження інноваційної діяльності бібліотек було проаналізовано сучасні тенденції розвитку бібліотечно-інформаційної сфери, визначено основні напрями впровадження інновацій та оцінено їхній вплив на функціонування бібліотек.

Аналіз наукових джерел та практичний досвід бібліотек підтвердили, що інноваційна діяльність стала ключовим чинником модернізації бібліотек та підвищення їхньої конкурентоспроможності в умовах цифрової епохи. Інновації охоплюють технологічний, організаційний та соціальний аспекти, що сприяє перетворенню бібліотек на багатофункціональні інформаційно-культурні центри.

Основні висновки дослідження:

1. Узагальнення та систематизація інноваційних методів і технологій у бібліотечній діяльності дозволяє визначити ключові напрями їхнього впровадження та ефективність у модернізації бібліотек. Основні інноваційні методи та технології можна поділити на кілька категорій: цифрові технології (електронні каталоги та бібліотечні системи (наприклад, АБІС «ІРБІС», Koha, Aleph) для автоматизації процесів обліку та видачі літератури; цифрові бібліотеки та репозиторії (Dspace, E-LIBRARY, Google Books) для збереження та розповсюдження електронних ресурсів, віртуальні довідкові служби та чат-боти для оперативного обслуговування користувачів), ынтерактивні та мультимедійні технології (доповнена (AR) та віртуальна реальність (VR) для інтерактивних виставок, екскурсій бібліотекою, QR-коди для швидкого доступу до інформації про книги та електронні ресурси, гейміфікація (вікторини, квести, інтерактивні читання) для залучення молодіжної аудиторії), організаційні інновації (коворкінг-зони та бібліохаби для роботи, навчання та творчості, гнучкі графіки роботи бібліотек, запровадження 24/7 доступу до електронних ресурсів, концепція «бібліотеки третього місця», що поєднує функції традиційної бібліотеки, громадського простору та освітнього хабу), соціальні інновації (інклюзивні бібліотеки з адаптованими матеріалами

для людей з особливими потребами (аудіокниги, шрифти Брайля, тактильні книги, культурно-освітні проєкти та програми (лекторії, майстер-класи, мовні клуби, кіноперегляди, волонтерські програми для популяризації читання серед різних соціальних груп), інноваційні форми обслуговування користувачів (мобільні додатки бібліотек для бронювання книг, перегляду електронних ресурсів, сервіси самостійного обслуговування (RFID-технології для самостійної видачі та повернення книг, експрес-доставка літератури через поштові сервіси або кур'єрські служби).

Таким чином, сучасні бібліотеки активно впроваджують інноваційні технології та методи для покращення якості послуг і залучення нових користувачів. Інноваційний розвиток бібліотек сприяє їхній трансформації у багатофункціональні інформаційно-культурні центри, що відповідають викликам цифрової епохи.

2. Сучасні бібліотеки переживають активну цифрову трансформацію, що спричинена розвитком інформаційних технологій та зміною потреб користувачів. У результаті цього процесу традиційні бібліотеки поступово перетворюються на мультифункціональні інформаційні центри, які виконують освітню, культурну, комунікаційну та технологічну функції.

Цифровізація бібліотек включає широке використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що сприяє покращенню доступу до інформації, модернізації бібліотечних процесів та підвищенню рівня інтерактивності у взаємодії з користувачами. Основні напрями впровадження цифрових технологій: електронні каталоги та бібліотечно-інформаційні системи, цифрові бібліотеки та репозиторії, хмарні технології, штучний інтелект та чат-боти. Завдяки цифровим технологіям бібліотеки перестають бути лише місцем збереження та видачі книг. Вони виконують нові функції: освітній центр, культурний хаб, медіатека та креативний простір, інноваційний простір. Цифрові технології сприяють появі нових форматів бібліотечного обслуговування: мобільні додатки бібліотек, RFID-технології та

системи самообслуговування, віртуальні довідкові служби та чат-боти, віддалений доступ до інформаційних ресурсів.

Трансформація бібліотек у мультифункціональні центри сприяє їхньому соціальному розвитку: підтримка інклюзії, популяризація цифрової грамотності, розвиток громадських ініціатив.

Цифрові технології відіграють ключову роль у трансформації бібліотек у багатофункціональні інформаційні центри. Вони сприяють розширенню спектра послуг, покращенню доступності інформації, підвищенню комфорту користувачів та соціальній значущості бібліотек. У майбутньому подальший розвиток цифрових технологій лише посилить цю тенденцію, зробивши бібліотеки ще більш інтерактивними, гнучкими та інноваційними.

3. Успішна інтеграція інновацій у бібліотечну діяльність залежить від стратегічного підходу, сучасних технологій, адаптації до змін та орієнтації на потреби користувачів. Аналізуючи досвід провідних бібліотек України та світу, можна виділити ефективні підходи до інноваційної трансформації бібліотек.

Сучасні бібліотеки активно впроваджують інформаційно-комунікаційні технології для автоматизації основних процесів: автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи (ILS), впровадження RFID-технологій, електронні ресурси та репозитарії (DSpace, Europeana, eLibrary), штучний інтелект та чат-боти.

Бібліотеки змінюють формат фізичного простору для підвищення зручності користувачів, активно залучають грантове фінансування (наприклад, українські бібліотеки отримують підтримку від USAID, Goethe-Institut).

Ефективна інтеграція інновацій у бібліотечну практику передбачає комплексний підхід: цифровізацію, просторову модернізацію, персоналізацію сервісів, розвиток цифрової грамотності та активну міжнародну співпрацю. Досвід провідних бібліотек показує, що інновації не лише покращують

функціональність бібліотек, а й сприяють їхньому перетворенню на сучасні багатофункціональні інформаційні центри.

4. Сучасні бібліотеки відіграють важливу роль не лише як центри зберігання та поширення інформації, а й як платформи для неформальної освіти, соціальної взаємодії та культурного розвитку. В умовах цифрової епохи вони адаптуються до нових викликів, використовуючи інноваційні підходи та технології для залучення широкої аудиторії.

Бібліотеки надають доступ до різноманітних освітніх ресурсів, сприяючи самоосвіті та професійному розвитку. Сучасні бібліотеки трансформуються у комунікаційні майданчики, що сприяють взаємодії громади.

Бібліотеки активно впливають на культурний ландшафт, виступаючи майданчиками для творчості та самовираження: організація мистецьких виставок та перформансів (наприклад, арт-простори у Нью-Йоркській публічній бібліотеці), інтерактивні культурні проєкти з використанням VR та AR-технологій, проведення фестивалів, літературних вечорів, зустрічей із письменниками, популяризація національної спадщини через цифрові архіви та краєзнавчі проєкти.

Сучасні бібліотеки в умовах цифрової епохи стають динамічними інституціями, які не лише надають доступ до інформації, а й сприяють навчанню, комунікації та культурному розвитку суспільства. Вони виступають важливими осередками соціальної згуртованості, інноваційної освіти та творчої самореалізації, що робить їх незамінними у сучасному світі.

Отже, інноваційна діяльність стала необхідною умовою розвитку сучасних бібліотек. Вона охоплює впровадження цифрових технологій, автоматизацію бібліотечних процесів, створення нових форм взаємодії з користувачами та розвиток електронних ресурсів. Цифрові технології значно розширюють можливості бібліотек. Використання електронних каталогів, онлайн-бібліотек, цифрових архівів, штучного інтелекту та автоматизованих систем дозволяє забезпечити швидкий та зручний доступ до інформації.

Бібліотеки трансформуються у соціокультурні та освітні простори. Вони не лише надають доступ до інформації, а й виконують роль хабів для навчання, комунікації, проведення заходів, наукової та творчої діяльності. Впровадження інновацій сприяє залученню нових категорій користувачів. Молодь, студенти, підприємці та представники креативних індустрій активно використовують бібліотеки завдяки появі коворкінг-зон, медіастудій, віртуальної та доповненої реальності. Кращі практики інноваційної діяльності бібліотек України та світу демонструють ефективність нових підходів. Вивчення успішних кейсів дозволяє адаптувати та впроваджувати прогресивні моделі у вітчизняних бібліотеках. Подальший розвиток інноваційної діяльності бібліотек потребує підтримки на державному рівні. Фінансування інноваційних проєктів, створення грантових програм, навчання бібліотечних фахівців і популяризація новітніх технологій сприятимуть їхньому ефективному впровадженню.

Інноваційну діяльність обласних універсальних наукових бібліотек, зокрема Обласної наукової універсальної бібліотеки імені Д. І. Чижевського, без перебільшення можна визначити ключовим фактором їхнього розвитку та адаптації до сучасних викликів цифрової епохи. Завдяки комплексному впровадженню інновацій Обласна наукова універсальна бібліотека імені Д. І. Чижевського утримує провідні позиції у регіоні та відповідає сучасним вимогам користувачів.

Нині інноваційна діяльність бібліотек – ключовий напрям їх розвитку, який дозволяє бібліотекам адаптуватися до сучасних інформаційних викликів та забезпечувати якісні послуги для користувачів. Подальші дослідження у цій сфері можуть бути спрямовані на глибший аналіз ефективності окремих інноваційних рішень та їхнього впливу на бібліотечну галузь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Барабаш В., Глебова Л., Коломієць О. Інноваційні трансформації бібліотек закладів вищої освіти. *Соціум. Документ. Комунікація*. Серія: Історичні науки. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я. М. 2023. Вип. 19. С. 10–36.
2. Барабаш, В., Глебова, Л. Прогресивні напрями інформатизації бібліотек закладів вищої освіти (2015 – 2020 рр.). *Соціум. Документ. Комунікація*. 2021. Вип. 11. С. 226–245.
3. Бібліотека ЦНТУ. Основні фонди. URL: <http://library.kntu.kr.ua/fixedassets.html>
4. Богуш В., Бровко В., Настрадін В. Основи кіберпростору, кіберзахисту та кібербезпеки. К.: Видавництво: Ліра-К., 2021. 554 с.
5. Бородай І., Татарчук Л., Підгайна Т. Інформаційні технології в діяльності провідних бібліотек світу та їх використання за умов сучасних комунікацій. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. №9. С. 80–91.
6. Боряк Г., Новохатський К. Модерне архівне законодавство України: від тоталітарної спадщини до демократичних гандартів. *Архіви України*. 2003. № 4–6. С. 5–10.
7. Буров Є. В. Комп'ютерні мережі: підручник. Львів : «Магнолія 2006», 2020. 262 с.
8. Воскобойнікова-Гузєва О. В., Терещенко Н. М. Ціннісні орієнтири у стратегічному розвитку бібліотек закладів вищої освіти. *Питання культурології*. 2021. № 38. С. 39–53.
9. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Соціокомунікаційна діяльність провідних бібліотек України в новітніх умовах. *Бібл. вісн.* 2016. № 1. С. 12–17.
10. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія / О. В. Воскобойнікова-Гузєва ; наук. ред. Г. І. Ковальчук ; НАН

України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : Академперіодика, 2014. 362 с.

11. Гавриленко Т. В., Белеєнко Д. Р. Сучасні інструменти цифрового маркетингу. *Причорноморські економічні студії*. 2023. Випуск 79. С. 80–86.

URL: http://bses.in.ua/journals/2023/79_2023/13.pdf

12. Гарагуля С. Бібліотеки в інформаційному суспільстві: орієнтація на користувача. *Бібл. вісн.* 2014. №6. С. 17–23.

13. Глебова Л. В., Бондаренко Г. С. Документи підфону кафедри в електронному архіві університету. *Соціум. Документ. Комунікація*: зб. наук. праць. Серія: Історичні науки. Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я. М. 2022. Вип. 16. С. 27–46.

14. Гончаров П. А. Менеджмент інформаційної безпеки: Основи та практичні аспекти. Львів: Видавництво ЛНУ ім. Івана Франка, 2020. 230 с.

15. Горбань Ю. І., Рибка Л. А., Рибка А. Т. Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв: модернізація і стратегія в умовах сьогодення. *Питання культурології*. 2021. Вип. 37. С. 137–149.

16. Денисюк Ж. З., Яковлев О. В. Формування інформаційної культури суспільства в умовах цифровізації. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал*. 2021. № 2. С. 18–22.

17. Добровольська В. В. Електронна бібліотека «Україніка» – унікальний інтегрований ресурс цифрової документальної спадщини. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. №1. С. 79–87.

18. Желай О. П. Електронний сервіс сучасної бібліотеки: монографія / Желай Оксана ; наук. ред. В. М. Горовий ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2021. 208 с.

19. Завражний К. Використання штучного інтелекту та вплив цифровізації на сталий розвиток корпоративного бізнесу. *Академічні візії*.

<https://academyvision.org/index.php/av/article/view/754/691>

20. Закон України Про бібліотеки і бібліотечну справу. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80>

21. Захарова Н. Культурно-просвітницька діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: основні етапи розвитку. *Наук. пр. НБУВ*. Київ, 2009. Вип. 25. С. 101–107.

22. Зубарев В. В. Організація системи захисту інформації: Теорія і практика. Київ: Видавництво НТУУ «КПІ», 2020. 300 с.

23. Інтеграція цифрових технологій в освітній процес: виклики та перспективи: монографія / Саєнко Н. С., Голуб Т. П., Лавриш Ю. Е., Лук'яненко В. В., Литовченко І. М. Видавництво: Центр навчальної літератури, 2022. 220 с.

24. Інформаційні ресурси бібліотек закладів освіти: формування та використання : практ. посіб. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [Григоревська О. В., Матвійчук О. Є., Вараксіна Н. В., Кропачева Н. М., Бойко С. Т. ; наук. ред.: Пономаренко Л. О.]. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2022. 181 с.

25. Кавун С. В. Інформаційна безпека. Навчальний посібник. Харків: Вид. ХНЕУ, 2020. 352 с

26. Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського. URL: <http://ube.nplu.org/article/>

27. Книжкова палата України імені Івана Федорова: електронний портал державної наукової установи. URL: <http://www.ukrbook.net>

28. Кобернюк С. О., Струнгар А. В., Завгородня Л. В. Аналіз ролі та ефективності використання штучного інтелекту у вдосконаленні персоналізованої реклами та взаємодії з аудиторією. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск № 61. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-112>

29. Коржик Н. Цифрові архіви України: стан, проблеми, перспективи. *Вісник книжкової палати*. 2022. № 4. С. 36–37.
30. Крючков С. В. Державне регулювання у сфері інформаційної безпеки України: Проблеми та рішення. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 220 с.
31. Лебедев А. С. Управління системами інформаційної безпеки. Київ: Видавничий дім «КНТ», 2022. 270 с.
32. Левченко Л. Архіви і архівна справа Сполучених Штатів Америки: історія та організація: монографія / Л. Левченко. Миколаїв: Іліон, 2013. 1204 с.
33. Левчук О. Соціалізація архівів у контексті основних тенденцій розвитку сучасного інформаційного простору. *Архіви України*. Київ, 2021. Вип. № 4. С. 25–41.
34. Міністерство культури та інформаційної політики України. <https://mkip.gov.ua>
35. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : електронні інформаційні ресурси НБУВ. <http://www.nbu.gov.ua>
36. Петренко В. О. Інформаційна безпека України: Виклики та відповіді. Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2022. 240 с.
37. Плотницька І. М. Основи наукового мовлення. Київ. Центр учбової літератури, 2022. 252 с.
38. Провідні бібліотеки України: довідник / уклад. : В. Г. Дригайло, Є. М. Шмельов. Київ : Шмельов В. Є., 2007. 152 с.
39. Рибачок О. Європейська цифрова бібліотека (Європіана): створення та пріоритети розвитку. *Бібл. вісн.* 2017. № 2. С. 8–16.
40. Розбудова потужних бібліотечних асоціацій : програма IFLA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ula.org.ua/255-programiproekti/722-programa-ifla-rozbudova-potuzhnih-bibliotechnih-asociaciy>

41. Романенко О. В. Методологія та практика забезпечення інформаційної безпеки. Київ: Видавництво Національного університету «Київська політехніка», 2021. 250 с.
42. Росс А. Індустрії майбутнього. Видавництво «Наш Формат», 2022. 320 с.
43. Сергієнко В. О. Підходи до забезпечення інформаційної безпеки в умовах воєнного стану. Харків: Видавництво ХНУРЕ, 2023. 260 с.
44. Скіннер К. Людина цифрова. Видавництво «Фабула», 2020. 272 с.
45. Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244956883&cat_id=24490984
46. Сучасні інформаційні технології і системи [Електронний ресурс] : монографія / В. П. Бурдаєв, Н. Г. Аксак, М. В. Кушнар'єв та ін. ; за заг. ред. В. С. Пономаренка. Харків : Технічний коледж Луцького НТУ, 2021. 182 с.
47. Сучасні інформаційні технології у науковій діяльності / Укл. Волосюк Ю. В. Миколаївський національний аграрний університет, 2020. 54 с.
48. Тюрменко І. І. Установи соціальної пам'яті у соціокультурному інформаційному просторі. Монографія. Київ, 2020. 50 с.
49. Цифрові технології в освіті: сучасний досвід, проблеми та перспективи : монографія / Т. А. Васильєва та ін. ; за заг. ред. д-рки екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої, д-ра екон. наук, проф. Ю. М. Петрушенка. Суми : Сумський державний університет, 2022. 150 с.
50. Черненко А. В. Теоретичні та практичні аспекти менеджменту інформаційної безпеки. Київ: Видавництво «Міжнародні відносини», 2022. 300 с.
51. CUNTUR. Репозитарій Центральноукраїнського національного технічного університету. URL: <http://library.kntu.kr.ua/repozit.html> .

ДОДАТКИ

**ПРАВИЛА
КОРИСТУВАННЯ КОМУНАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ
«ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА ІМ. Д. І.ЧИЖЕВСЬКОГО»**

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Правила користування комунальним закладом «Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І.Чижевського» (надалі – Бібліотекою) регулюють відносини бібліотеки з користувачами, визначають їх права і обов'язки згідно з Конституцією України, законами України «Про інформацію», «Про захист персональних даних», «Про бібліотеки і бібліотечну справу»; постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року №493 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2011 року №1271», наказом Міністерства культури України від 01 грудня 2015 року №1004/1113/1556 «Про затвердження Порядку визначення вартості та надання платних послуг закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності», «Типовими правилами користування бібліотеками в Україні», затвердженими наказом Міністерства культури України від 19 квітня 2017 року № 340; постановою Міністерства охорони здоров'я України №16 від 09 травня 2020 року «Про затвердження Тимчасових рекомендацій щодо організації протиепідемічних заходів при здійсненні дозволених видів діяльності, які передбачають приймання відвідувачів в офісних приміщеннях, на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) та Статутом бібліотеки.

1.2. Бібліотека у порядку, передбаченому її Статутом та Типовими правилами користування бібліотеками в Україні, визначає зміст, напрями і конкретні форми своєї діяльності.

1.3. Бібліотека, як інформаційно-бібліографічний, культурно-просвітницький і науково-допоміжний соціальний інститут, забезпечує збирання, збереження і загальнодоступність документально-інформаційних ресурсів (книг, документів та інших носіїв інформації, електронних інформаційних ресурсів, розміщених на веб-сайті бібліотеки: <https://library.kr.ua>), свободу вибору літератури та сучасні форми інформаційного забезпечення користувачів.

1.4. Бібліотека забезпечує державні гарантії громадянам щодо безкоштовності основних видів бібліотечних послуг. Платні послуги надаються за запитом користувачів; розмір оплати та перелік додаткових платних послуг визначаються адміністрацією у відповідності із Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» № 32/95-ВР від 27.01.1995 р. із змінами та доповненнями, станом на 01.01.2017 р.; Постановою КМУ від 12 липня 2017 р. № 493 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2011р. №1271», Наказом «Про затвердження Порядку визначення вартості та надання платних послуг закладами культури, заснованими на

державній та комунальній формі власності” від 01.12.2015 р. № 1004/1113/1556.

1.5. Бібліотека, орієнтована на принципи інтелектуальної свободи, гарантує громадянам, підприємствам, установам, організаціям право на доступ до бібліотечних фондів, до інформації, розміщеної на веб-сайті бібліотеки (<https://library.kr.ua>), одержання бібліотечних послуг.

1.6. Бібліотека, керуючись принципами наукового формування фонду, гуманності і демократизації суспільства, гарантує збереження творів друку незалежно від політичних, релігійних переконань авторів.

1.7. Бібліотека, згідно з Законом України «Про захист персональних даних», не допускає використання даних про читачів з будь-якою метою та зберігає таємницю запитів читачів.

1.7.1. Бібліотека здійснює обробку персональних даних з метою забезпечення врегулювання майнових відносин з користувачами, пов'язаних з бібліотечним обслуговуванням (за потреби), та для складання статистичної звітності.

1.8. Реєстрація віртуальних користувачів, яким послуги надаються виключно через веб-сайт бібліотеки, здійснюється без використання персональних даних.

II. ПРАВА КОРИСТУВАЧІВ

2.1. Користувачами бібліотечних послуг є: юридичні й фізичні особи України, зарубіжних країн та особи без громадянства. На бібліотечне обслуговування мають право: кожний громадянин незалежно від соціального походження й майнового стану, расової й національної приналежності, статі, освіти, мовних ознак, віросповідання, місця проживання, а також підприємства, установи, організації.

Право користування абонементом надається виключно мешканцям м. Кропивницького з 16-річного віку при наявності паспорта з місцевою реєстрацією, а також громадянам з тимчасовою реєстрацією – студентам навчальних закладів обласного центру.

Інші особи мають право користуватися усіма послугами бібліотеки, крім абонементу.

Громадяни, які не досягли 18-річного віку, записуються до бібліотеки за свідоцтвом про народження або документом, що засвідчує їх особу та за згодою батьків чи інших законних представників, і мають право користуватися усіма послугами бібліотеки, крім абонементу.

Право на безкоштовне оформлення **постійних** реєстраційних документів мають: учасники Великої Вітчизняної війни, люди з фізичними обмеженнями, «чорнобильці», воїни-інтернаціоналісти, учасники АТО, діти-сироти на підставі відповідних документів.

Учасники бібліотечних масових заходів, які проводяться у відділах обслуговування відповідно до річного плану роботи бібліотеки та віддалені користувачі, які реєструються дистанційно на вебсайті бібліотеки, мають право на **безкоштовне** оформлення **тимчасових** реєстраційних документів.

Право на пільговий запис – 50% вартості **постійного** реєстраційного документа та документа при переєстрації, мають пенсіонери за віком та учні, які не досягли 16 років.

Працівники закладів культури, соціальні партнери, які реалізують спільні з бібліотекою проекти, учасники бібліотечних акцій, Днів відкритих дверей мають право на пільгове оформлення **постійних** реєстраційних документів під час проведення заходів.

Випускники Міжнародних освітніх програм, учасники Міжнародних наукових досліджень та обмінів користуються бібліотечними послугами на загальних умовах.

2.2. Формами бібліотечного обслуговування є: абонемент, читальний зал, міжбібліотечний абонемент (далі МБА), Інтернет-центр, а також обслуговування за межами бібліотеки (бібліотечні пункти, пересувні бібліотеки, літній читальний зал, вікно видачі замовлень під час карантину).

2.3. Користувачі бібліотеки мають право отримувати безоплатну інформацію про склад бібліотечних фондів, консультаційну допомогу в пошуках джерел інформації, брати участь у читацьких конференціях, інших масових заходах та акціях, які проводить бібліотека, відвідувати виставки, що проводяться у бібліотеці та входити до читацьких рад.

2.4. Користувачі мають право одержати для опрацювання за межами бібліотеки одноразово не більше 7 документів (у т.ч. документів на нетрадиційних носіях інформації – CD та DVD – 2 одиниці). При цьому друковані документи (книги, журнали тощо) видаються користувачам на термін до 30 днів, літературу, пов'язану з навчальним процесом, а також CD та DVD – на термін до 14 днів). У разі відсутності в бібліотечному фонді потрібних документів, користувач має право отримати їх (або копії) з інших бібліотек через МБА (послуга платна).

Відділ рідкісних і цінних документів працює в режимі читального залу і має особливі правила користування, які знаходяться у відділі.

У відділі документів іноземними мовами книги (художня література) можна отримати на термін до 30 днів, а документи з фонду проекту «Заочний абонемент» Інституту Гете – на термін до 14 днів.

Відділ зберігання основного фонду припиняє виконання замовлень користувачів за півгодини до завершення роботи бібліотеки. На виконання замовлення користувача на літературу відводиться до 20-ти хвилин.

Довідки щодо порядку користування бібліотекою та режиму її роботи надає сектор реєстрації читачів та контролю, черговий адміністратор.

2.5. Користувачі мають право виносити документи за межі бібліотеки, якщо вони записані у формулярі відділу міського абонементу або відділу документів іноземними мовами. Термін користування документами на прохання користувача може бути продовжений, якщо на них відсутній попит інших користувачів.

2.6. Рідкісні та цінні документи, довідкові видання, а також видання, одержані по МБА, видаються для користування тільки у читальних залах.

2.7. У відділах обслуговування виділені робочі місця для надання користувачам вільного доступу до Інтернет.

2.8. Користувачі бібліотеки мають право оформити попереднє замовлення на отримання книг з відділів абонементу та відділу документів іноземними мовами через вебсайт бібліотеки, електронну пошту відділів або за телефонами (0522) 32-16-52. Попереднє замовлення здійснюється за три дні до отримання документів. Одержати попередньо замовлені документи можна у вікні видачі літератури за встановленим часом, який повідомляється користувачеві завчасно.

2.9. Про зміну режиму роботи бібліотеки користувачі отримують інформацію з вебсайту бібліотеки, зі сторінок у соціальних мережах, зокрема «Фейсбук», «Твіттер», «Інстаграм», а також через оголошення на інформаційній дошці бібліотеки.

III. ОБОВ'ЯЗКИ КОРИСТУВАЧІВ.

3.1. Для запису до бібліотеки та оформлення реєстраційних документів користувачів бібліотеки (на 12 календарних місяців) фізичні особи пред'являють документ, що посвідчує особу, та заповнюють реєстраційну картку (формуляр), в якій зазначають прізвище, ім'я та по батькові, місце проживання, освіту, контактний телефон.

Відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» також надається письмова згода користувача на обробку персональних даних.

Документ, що засвідчує особу, (нотаріально завірена копія) пред'являється також щороку в період оформлення реєстраційних документів та при перереєстрації (під час першого візиту в новому році).

Під час запису до бібліотека користувач має ознайомитися з Правилами користування комунальним закладом «Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського».

Громадяни можуть оформити тимчасово:

- безкоштовні реєстраційні квитки з метою отримання консультації про наявність документів у фондах бібліотеки, відвідування масових заходів та виставок;
- платні реєстраційні квитки для користування фондами читальних залів строком на один день.

Безкоштовну тимчасову реєстрацію віддаленого користувача можна оформити на веб-сайті бібліотеки один раз на добу для користування окремими бібліотечними сервісами та інформаційними послугами.

Для тимчасової реєстрації пред'явлення документів, що засвідчують особу, не є обов'язковим. Але громадянин повинен надати необхідну інформацію про себе для оформлення реєстраційних документів.

У разі зміни місця проживання та зміни прізвища, зазначеного в паспорті, користувач повинен негайно повідомити про це бібліотеку.

Примітки: Ксерокопії, фотокопії, скановані копії, що засвідчують особу громадянина, при оформленні реєстраційних документів користувачів не приймаються.

3.2. Обслуговування користувачів у читальних залах, у відділі міського абонементу та Інтернет-центрі здійснюється тільки у разі наявності читацького квитка.

3.3. У разі втрати читацького квитка користувач повинен заявити про втрату в бібліотеку, відшкодувати його вартість і отримати дублікат читацького квитка. При оформленні дублікату читацького квитка громадянин повинен пред'явити документ, що засвідчує його особу. Передавання читацького квитка іншій особі, користування квитком іншого читача, а також користування одним квитком двома і більше особами не дозволяється.

3.4. Користуючись документами з бібліотечного фонду, читач повинен дбайливо ставитися до них; при одержанні документів має перевірити їхню кількість та наявність пошкоджень, в разі виявлення дефектів – попередити про це бібліотекаря, який зобов'язаний зробити на документах відповідну позначку. В іншому разі відповідальність за виявлені у книгах дефекти несе користувач.

3.5. За кожний документ, одержаний у відділі абонементу, користувач ставить підпис у читацькому формулярі. Повернення користувачем документів засвідчується підписом бібліотекаря. В разі порушення терміну користування встановлюється платне продовження терміну або стягується пеня.

3.6. Користувач, який втратив або пошкодив документ з фонду бібліотеки, повинен замінити його аналогічним чи документом, визнаним бібліотекою рівноцінним, або відшкодувати збитки вартості документа, яку визначає комісія з оцінки документів, отриманих в дарунок бібліотеці. У разі пошкодження або втрати документа, одержаного через МБА, користувач за домовленістю з бібліотекою-фондоутримувачем повинен замінити його аналогічним документом (чи копією) або внести кратне грошове відшкодування вартості документа. Розмір відшкодування визначається бібліотекою в залежності від цінності видання.

3.7. За втрату або псування документа з фонду бібліотеки неповнолітнім користувачем відповідальність несуть його батьки, навчальний заклад чи установа, під наглядом яких він перебуває.

3.8. Користувачі несуть відповідальність за несанкціоноване використання створених бібліотекою баз даних та інших об'єктів інтелектуальної власності згідно із законодавством.

3.9. Користувачі в бібліотеці повинні поводитись етично і тактовно. Особи в нетверезому стані до бібліотеки не допускаються. Палити, вживати алкогольні та слабоалкогольні напої в бібліотеці не дозволяється.

3.10. Розмовляти по мобільному телефону у читальних залах не дозволяється. Для розмов по мобільному телефону, для приймання їжі існують спеціально відведені місця відпочинку у холах бібліотеки.

3.11. При відвідуванні бібліотеки читачі зобов'язані здавати до гардеробу верхній одяг, портфелі, пакети, папки, сумки за розміром, що перевищують розмір аркуша паперу формату А4 та інші речі; і пред'явити черговому читацький квиток. Відповідальність за гроші, документи та цінні речі працівники гардеробу не несуть.

3.11.1. Під час роботи бібліотеки у карантинному режимі відвідувачі допускаються до приміщення бібліотеки виключно у захисних масках, не більше 2-х осіб одночасно.

3.11.2. До приміщення бібліотеки не допускаються відвідувачі, які мають ознаки захворювань верхніх дихальних шляхів (кашель, чхання, ускладнене дихання, лихоманку, нежить).

3.11.3. У приміщенні бібліотеки та за її межами (на прибудинковій території, або в черзі до вікна видачі літератури) відвідувачі повинні знаходитись один від одного на соціальній дистанції – 1,5-2 метри.

3.11.4. При дозволеній роботі у відділах читальних залів допускається кількість відвідувачів із розрахунку – 1 особа на 5 кв.м., включаючи бібліотекаря, що обслуговує. Термін однократного перебування у читальному залі становить до 45 хв, в Інтернет-центрі – до 30 хв щоденно. Санітарне провітрювання приміщень читальних залів здійснюється по 15 хв кожної години. Санітарне оброблення комп'ютерів антисептичними засобами здійснюється після кожного користувача.

3.12. У разі виникнення непередбачених обставин (аварії, відключення електроенергії, водопостачання, опалення тощо), що перешкоджають нормальному функціонуванню бібліотеки та не дозволяють обслуговувати користувачів, за розпорядженням директора бібліотеки припиняється обслуговування або скорочується його час.

3.13. Користувач, який порушує правила користування бібліотекою, позбавляється права відвідувати її на термін, що визначається адміністрацією бібліотеки. Матеріали про злісне порушення правил користування бібліотекою можуть бути передані до суду згідно з чинним законодавством України.

IV. ОBOB'ЯЗКИ БІБЛІОТЕКИ З ПИТАНЬ ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ.

4.1. «Правила користування комунальним закладом «Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського» розміщується у холі I поверху на Секторі реєстрації користувачів та на веб-сайті Бібліотеки (<https://library.kr.ua>).

4.2. Бібліотека створює умови для користування бібліотечним фондом, роботи у відділах бібліотеки, працівники бібліотеки надають допомогу в доборі потрібних документів.

4.3. Працівники бібліотеки дбають про культуру обслуговування користувачів.

4.4. Працівники бібліотеки сприяють формуванню у користувачів потреби в інформації, користуванні інформаційними ресурсами, підвищенню культури читання.

4.5. Бібліотека задовольняє потреби громадян регіону в створенні при бібліотеці читацьких об'єднань, клубів за інтересами.

4.6. Працівники бібліотеки систематично здійснюють контроль за своєчасним поверненням до бібліотеки виданих користувачам документів.

4.7. Працівниками бібліотеки враховуються читацькі запити при формуванні фонду, проведенні масових заходів, запровадженні нових бібліотечних послуг та сервісів з використанням віддалених інформаційних ресурсів та інноваційних технологій тощо.

4.8. Статистичний облік кількості користувачів здійснюється Бібліотекою щороку. До облікових даних вноситься інформація про користувачів, які протягом звітного періоду звернулись до бібліотеки не менше одного разу.

4.9. Бібліотека публікує звіти про свою діяльність на власному веб-сайті (<https://library.kr.ua>).

«Правила користування...» затверджені
Наказом по комунальному закладу «Обласна
універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського»

ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ВІДДІЛ

1. Відділ є структурним підрозділом бібліотеки. Відділ підпорядковується директору бібліотеки та його заступникам з основної роботи та з наукової роботи. У своїй діяльності керується Законами «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», основами трудового законодавства, постановами, рішеннями та іншими документами уряду, які визначають розвиток культури та бібліотечної справи, наказами і розпорядженнями по бібліотеці, правилами внутрішнього розпорядку, положенням про відділ.
2. До складу відділу входять:
 - сектор організації електронних баз даних та довідково-бібліографічного обслуговування;
 - сектор інформації з питань культури і мистецтв;
 - сектор редагування наукових і методичних матеріалів.

Основні напрямки на 2023 рік:

1. Здійснення популяризації довідково-бібліографічних знань та виховання інформаційної культури користувачів шляхом використання різних форм бібліотечної роботи: презентацій, конференцій, тренінгів, вебінарів, комплексних масових заходів.
2. Вивчення та задоволення інформаційних потреб користувачів.
3. Створення та популяризація бібліографічних посібників краєзнавчого напрямку.
4. Ведення інформаційної роботи шляхом організації переглядів нових надходжень, Днів інформації, бібліографічних оглядів.
5. Здійснення координаційної діяльності в проєкті ЦУКК.
6. Виконання бібліотечно-бібліографічних довідок за допомогою підсобних фондів та комп'ютерних технологій.
7. Надання допомоги бібліотекам області з інформаційно-бібліографічної діяльності шляхом участі у проведенні семінарів, практикумів, підготовки методичних матеріалів.
8. Редагування наукових і методичних матеріалів.
9. Підготовка збірки «Бібліотечна орбіта» до друку.
10. Підтримка ділових та партнерських стосунків з місцевими видавництвами, редакціями періодичних видань, всеукраїнськими професійними періодичними виданнями.
11. Практичне впровадження нових прогресивних форм обслуговування користувачів.
12. Надання платних послуг відвідувачам відділу.

№ п/п	Процеси роботи	План на рік Вик.	Труд. на рік Вик.	Норми часу на од.вим	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал
I.	Довідково-бібліографічне обслуговування користувачів							
1.1	Бібліографічне обслуговування читачів	249 дн.	1977	8 год.	62 д. : 494	60д. : 478	64д. : 502	63д. : 503
	1) читачі	1250			400	350	200	300
	2) відвідування	5500			2100	1250	900	1250

	3) книговидача 4) бібліограф. довідки: (в т.ч.: довідки з е-урядування)	2000 6000 200			600 1700 50	600 1600 50	300 1300 50	500 1400 50
1.2	Довідки з використанням Інтернет	240	480	2 год.	50 : 100	70 : 140	50 : 100	70 : 140
1.3	Віртуальні довідки	180	360	2 год.	45 : 90	45 : 90	45 : 90	45 : 90
	Робочих годин:		2817		684	708	692	733
II.	Робота з ДБА							
2.1	Перегляд джерел інформації, в т.ч.: -газет -журналів	250 240	17 20	4хв. 5хв.	60 : 4	65 : 5	60 : 4	65 : 60
2.2	Аналітичний опис статей в електронний каталог	1200	240	12хв.	300 : 60	300 : 60	300 : 60	300 : 60
2.3	Редагування електронного каталогу	1440	120	5 хв.	360 : 30	360 : 30	360 : 30	360 : 30
2.4	Опис документів в БД «Красзнавство»	80	16	12 хв.	20 : 4	20 : 4	20 : 4	20 : 4
2.5	Редагування біобібліографічної бази даних «Видатні особистості Кіровоградщини»	9	72	8 год.	3 : 24	3 : 24	3 : 24	
	Робочих годин:		485		127	128	127	103
III.	Популяризація бібліотечно-бібліографічних знань							
3.1	Постійно діючі книжкові виставки: - «Книги знають усе» - «Бібліографія – ключ до книжкового всесвіту» - «Енциклопедична скарбниця» - «Книжковий глобус»	4	4	1 год.	1 : 1	1 : 1	1 : 1	1 : 1
3.2	Групові тренінги з користування електронними базами даних (інформаційно-бібліографічна освіта) -для бібліотечних працівників -для користувачів (цільові групи)	2 12	2 12	1год. 1год.	3 : 3	3 : 3	2 : 3	3 : 3
3.3	Групові тренінги з цифрової освіти -для бібліотечних працівників -для користувачів (цільові групи)	2 14	16 112	8 год. 8 год.	2 : 16 4 : 32	4 : 32	2 : 16	4 : 32

3.4	Групові тренінги «Міфи і стереотипи про торгівлю людьми»	4	64	16 год.	1 : 16	1 : 16	1 : 16	1 : 16
3.5	«Онлайн-послуги на користь громаді» (публікації в соцмережах)	20	20	1 год.	5 : 5	5 : 5	5 : 5	5 : 5
3.6	«Український книгосвіт» (публікації в соцмережах)	20	20	1 год.	5 : 5	5 : 5	5 : 5	5 : 5
	«Творчі майстерки» (публікації в соцмережах)	32	32	1 год.	1 : 8	1 : 8	1 : 8	1 : 8
3.7	Віртуальні виставки	4	160	40 год.	1 : 40	1 : 40	1 : 40	1 : 40
3.8	Всеукраїнський день бібліотек (4 ос.)	1	48	48 год.			1 : 48	
3.9	Бібліофестиваль на Великій Перспективній (4 ос.)	1	48	48 год.		1 : 48		
3.10	Майстер-класи на дитячій точці «СПІЛЬНО ЮНІСЕФ»	60	480	8 год.	15 : 120	15 : 120	15 : 120	15 : 120
3.11	Інтерактивні заходи на дитячій точці «СПІЛЬНО ЮНІСЕФ»	12	192	16 год.	3 : 48	3 : 48	3 : 48	3 : 48
3.12	Вуличні акції	10	100	10 год.	2 : 20	3 : 30	2 : 20	3 : 30
	Робочих годин:		1310		314	356	332	308
IV.	Інформаційна робота							
4.1	Обслуговування абонентів в режимі ВРІ (виявлення інформаційних потреб, розповсюдження інформації)	21 аб.	40	1 год.	10 : 10	10 : 10	10 : 10	10 : 10
4.2	Підготовка сигнальної інформації для абонентів ВРІ	40 повідом.	40	1 год.	10 : 10	10 : 10	10 : 10	10 : 10
4.3	Підготовка щомісячної оглядової довідки за матеріалами преси та неопублікованими матеріалами «Хроніка культурного життя Кіровоградщини»	12	360	30 год.	3 : 90	3 : 90	3 : 90	3 : 90
4.4	Вебінар «Новітні цифрові послуги» (для бібліотечних спеціалістів області)	1	40	40 год.			1 : 40	
4.5	День інформації «Digital-простір в закладах культури» (для	1	40	40 год.				1 : 40

	працівників закладів культури)							
4.6	Редагування розділів сайту бібліотек: -Корисні ресурси Інтернет (Органи державної влади в Україні. Електронні версії журналів. - Бібліографічні бази даних. Сайти бібліотек та архівів в Інтернет (Україна)) -Електронне урядування	2	24	12 год.	1 : 12		1 :12	
	Робочих годин:		544		122	110	162	150
V.	Комплектування та робота з фондом							
5.1	Робота над замовленням з каталогами періодичних видань	1500 назв.	50	2хв.		750 : 25		750 : 2
5.2	Перегляд джерел інформації про нові видання	100	3	2хв.				100 : 3
5.3	Перегляд нових надходжень літератури у відділі комплектування	800	28	2хв.	200 : 7	200 : 7	200 : 7	200 : 7
5.4	Надходження видань	50	1			1 : 1		
5.5	Облік фонду в сумарній книзі року	50	1			: 1		
5.6	Переоблік книжкового фонду у відділі	1	80			1 : 80		
5.7	Передача до книгосховища літератури з тимчасового індикатора. Розшук боргів за тимчасовим індикатором	50	4	5хв.	13 : 1	12 : 1	12 : 1	13 : 1
5.8	Підготовка, підшивання та передача до книгосховища періодики (з постійного індикатора)	3000	150	3 хв.	150 : 150			
	Робочих годин:		317		158	115	8	36
VI.	Методична, видавнича , редакторська робота							
6.1	Надання методичної та практичної допомоги по	2	32	16 год.		1 : 16	1 : 16	

	ДБА бібліотекам області (виїзди)								
6.2	Консультації по ІРБІС та ЦУКК в інших бібліотеках	10	30	3 год.	3 : 9	3 : 9		4 : 12	
6.3	Участь у міжвідомчій Раді, Радах при директорі	3	12	4 год.	1 : 4			2 : 8	
6.4	Статті: - «Організація редакторської діяльності в сучасній бібліотеці» (до фахового видання) - «Новітні цифрові послуги на допомогу громадянам» (до місцевого видання)	2	80	40 год.		1 : 40	1 : 40		
6.5	Бібліографічний покажчик «Чисті плеса душі і слова» (до 90-річчя від дня народження Віктора Близнеця) (ел.варіант) 0,33 хв. – 1 назва в покажчику	1	160	160 год.		1 : 160			
6.6	Редагування тексту обласного соціологічного дослідження	3	48	16 год.		2 : 32	1 : 16		
6.7	Редагування методичних матеріалів, матеріалів засідань обласної ради директорів, матеріалів міжвідомчої ради		100	100год.	25 : 25	25 : 25	25 : 25		: 2
6.8	Редагування матеріалів «Видатні особистості Кіровоградщини» для сайту	9	72	8 год.	2 : 16	3 : 24	2 : 16	2 : 16	: 1
6.9	Редагування матеріалів бібліографічних покажчиків (4 покажчиків)	4	240	60год.	60 : 60	60 : 60	60 : 60		: 0
6.10	Підтримка ділових та партнерських стосунків з місцевими видавництвами, редакціями періодичних видань, всеукраїнськими професійними періодичними виданнями		60	60год.	15 : 15	15 : 15	15 : 15		: 15
6.11	Редагування статей до місцевих та професійних журналів		176	176год.	44 : 44	44 : 44	44 : 44		: 44

	Підготовка збірки «Бібліотечна орбіта» до друку								
6.1 2	Збір матеріалів до збірки		16	16год.			: 8		: 8
6.1 3	Редагування матеріалів, структурування		160	160год.	40	:	40	:	40
6.1 4	Підбір фотографій до збірки		24	24год.					: 24
6.1 5	Узгодження друку матеріалу збірки з видавцями		24	24год.					: 24
	Робочих годин:		1234			213	473	272	276
VII	Робота з кадрами. Підвищення кваліфікації. Організаційні питання								
7.1	Планування роботи відділу	1	40	40 год.					1 : 40
7.2	Звітність -за рік -за квартал	1 3	18 24	18год. 8год.	1 1	:	1 8	:	1 8
7.3	Наради у відділі: -виробничі	40	20	30хв.	10 5	:	10 5	:	10 5
7.4	Участь у планірках, засіданнях Ради з комплектування, Дні методиста	48	24	30хв.	12 6	:	12 6	:	12 6
7.5	Підготовка регламенту ючих документів про відділ, зміни в посадових інструкціях, керівництво відділом		30		6	:		:	10
7.6	Участь у загальнобібліотечних заняттях (4 особи)		48		15	:	15	:	6
7.7	Творче заняття з підвищення кваліфікації «Новітні цифрові послуги» (для фахівців ОУНБ)	1	40	40 год.					1 : 40
7.8	Діловодство у відділі		34			:	15	:	4
7.9	Підведення статистики	249 д.	54	13хв.	62дн.	:	13	:	60дн. : 13
7.1 0	Інвентаризація майна		8						: 8
	Робочих годин:		340			86	51	105	98
	Всього робочих годин		7047			1704	1941	1698	1704
	Всього робочих годин за планом		7172			1976	1912	1272	2012

	Резерв		125		-	-	-	-
--	--------	--	------------	--	---	---	---	---

Додаток В

ЕЛЕКТРОННІ БАЗИ ДАНИХ					
№.№	БД	Відділ	у т.ч.	Виконання	Виконання
			назва БД	2022	2021
1.	Власні				
		ВКАТ	БД "Книги ОУНБ ім. Д.І.Чижевського"	4095	3810
		ІБВ	БД періодичних видань ОУНБ	11548	7668
		ВКАТ	БД ELIB	47	126
		ІБВ	БД Краєзнавство	0	226
		ІБВ	КРКК	0	10505
		ВОК	БД періодичних видань ОУНБ	403	602
		КР	КРКК	6014	2015
		КР	БД Краєзнавство	1827	2305
		ВМОЗ	БД періодичних видань ОУНБ	1800	1767
		ВВЛ	БД періодичних видань ОУНБ	471	664
		РК	БД періодичних видань	709	1370
		ВМ	БД періодичних видань	92	173
		ВДІМ	БД відділу іноземних мов	233	161
		ВДІМ	БД іноземної періодики	1005	1413
		СЗЧ	База даних читачів	12124	12049
		ВФФ	База даних періодичних видань	3755	6670
		ВФФ	База даних комплектування	2016	4236
			Редагування	66891	72418
		Всього		113030	128178

АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРОЦЕСІВ -2022

№ п/п		2022	2021
1.	Загальна кількість комп'ютерів	135	134
2.	Кількість робочих місць для бібліотечних працівників	86	85
3.	Кількість робочих місць для читачів	49	49
4.	Кількість робочих місць, підключених до Інтернет	119	126
5.	Кількість робочих місць в Інтернет-центрі	18	18
6.	Бібліотечне програмне забезпечення	ІРБІС	ІРБІС
7.	Кількість електронних баз даних	31	33
8.	Кількість баз даних онлайн каталогу	16	16
9.	Кількість документів, представлених на веб-сайті бібліотеки (статей, анонсів, звітів про заходи), в т.ч.	655	316
	• оцифрованих видань	834	794
10.	Кількість користувачів веб-сайту + туристичний	46479	35857
11.	Кількість переглянутих сторінок на веб-сайті бібліотеки http://www.library.kr.ua + туристичний	184544	152056

ОЙРАШСЬКИЙ МАНІФЕСТ

ПОРЯДОК ДЕННИЙ ПРОЕКТУ PULMAN ДЛЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ЄВРОПИ

Міністри, політики та практики з 36 європейських країн¹ на конференції PULMAN в Ойраші, Португалія, 13-14 березня 2003 р. визначили пріоритетні напрями розвитку публічних бібліотек.

Необхідно відповідно фінансувати і підтримувати публічні бібліотеки на національному та місцевому рівнях для:

- підвищення їхньої ролі (у співпраці з архівами та музеями) як важливих складників реалізації програми дій зі створення електронної Європи², прискорюючи їхній розвиток як центрів доступу до електронних ресурсів;
- задоволення потреб усіх громадян інформаційного суспільства шляхом реалізації основних положень і рекомендацій проекту PULMAN³.

Для досягнення цих цілей публічні бібліотеки повинні:

- Застосовуючи цифрові технології, пропонувати інноваційні та якісні послуги, що уможливають досягнення громадянами їхніх особистих цілей у змінному світі, а також сприяють єднанню суспільства та успішному розвитку європейської економіки, заснованої на знаннях.
- Сприяти збільшенню користувачів публічних бібліотек, розширювати бібліотечні послуги, передусім для соціально неадаптованих громадян.

¹ Мережа PULMAN включає країни-члени Європейського Союзу, країни-кандидати та сусідні країни – Албанію, Австрію, Білорусь, Бельгію, Боснію і Герцеговину, Болгарію, Хорватію, Чеську Республіку, Данію, Естонію, Фінляндію, Францію, Німеччину, Грецію, Угорщину, Ірландію, Італію, Латвію, Литву, Люксембург, Македонію, Молдову, Нідерланди, Норвегію, Польщу, Португалію, Румунію, Росію, Словаччину, Словенію, Іспанію, Швецію, Туреччину, Україну, Велику Британію, Сербію-Монтенегро.

² http://europa.eu.int/information_society/eeurope/index_en.htm

³ <http://www.pulmanweb.org/DGMs/DGMs.htm>

У 36 країнах–учасниках проекту PULMAN нині нараховується більше 150 млн.⁴ зареєстрованих користувачів.

Учасники конференції поділяють думку про те, що громадяни суттєво виграють від послідовної підтримки публічних бібліотек, архівів і музеїв на місцевому, національному та європейському рівнях, передусім у чотирьох основних напрямках.

Демократія та громадянські права і обов'язки

Публічні бібліотеки, співпрацюючи з архівами та музеями, повинні:

- Сприяти розвитку демократичного громадянського суспільства, задовольняючи потреби всієї громади, надаючи відкритий доступ до різних культур та знань, а також протистояти соціальному відторгненню, пропонуючи відвідувачам зручні та привабливі приміщення. Важливо орієнтуватися на потреби особливих груп, таких як люди з фізичними обмеженнями, підлітки, літні, безробітні, сільські жителі.
- Запроваджувати нові види послуг, пов'язані з електронним урядуванням, електронною охороною здоров'я, електронною комерцією та електронним навчанням, надаючи безперешкодний, об'єктивний та зручний для читача доступ і допомогу у використанні електронних ресурсів.

Навчання протягом життя

Публічні бібліотеки, співпрацюючи з архівами та музеями, повинні:

- Зосередитися на потребах дітей і тих, хто їх доглядає, пропонувати веселе, безпечне і стимулююче середовище для навчання й дозвілля, поєднувати ігри та нові технології, запроваджувати партнерські стосунки з школами та іншими освітніми установами.
- Підвищувати свою роль як центрів позашкільної і неформальної освіти, пропонувати матеріали, навчання та підтримку громадянам на всіх етапах їхнього життя, якнайповніше використовувати переваги і потенціал електронного навчання.
- Робити внесок у розвиток функціонально грамотного інформаційного суспільства, продовжувати підтримку читання, використовуючи різні засоби, включно з Інтернетом.

⁴ <http://www.libecon.org>

Економічний і соціальний розвиток

Публічні бібліотеки, співпрацюючи з архівами та музеями, повинні:

- Боротися із електронною неписьменністю та нерівністю на основі свого успішного досвіду найбільш використовуваних точок доступу до Інтернету в Європі, пропонуючи доступ та навчання електронно невідготовленим людям, надаючи послуги через нові канали, такі, наприклад, як цифрове телебачення.
- Співпрацювати з місцевою бізнесовою спільнотою та іншими сервісними організаціями, щоб підтримувати розвиток європейської економіки, пропонувати платні інформаційні послуги.

Культурне розмаїття

Публічні бібліотеки, співпрацюючи з архівами та музеями, повинні:

- Сприяти розвитку місцевої громади, заохочувати зацікавленість родинною історією та історією рідного краю в умовах зростання глобалізації; створювати, зберігати й уможлиблювати доступ для прийдешніх поколінь до електронних документів, наявних у місцевих публічних бібліотеках, музеях та архівах.
- Підтримувати етнічне, культурне, мовне та релігійне розмаїття, культурну самоідентифікацію та соціальну інтеграцію, передусім залучаючи місцевих жителів та об'єднання громадян до створення "Пам'яті громади", що складається із доступних усім електронних ресурсів.

Документи для довідок:

- Музеї, нематеріальний спадок та глобалізація. Шанхайська хартія, Міжнародний комітет музеїв (ICOM), 2002.
- Декларація ІФЛА з питань бібліотек, інформаційних послуг та інтелектуальної свободи, Глазго, 2002.
- Маніфест ІФЛА про Інтернет, 2002.
- Заява NAPLE про розвиток європейських публічних бібліотек, National Authorities on Public Libraries in Europe (NAPLE), 2002.
- Заява EBLIDA про роль бібліотек у навчанні протягом життя, 2001.
- Лундські (Lund) принципи: електронна Європа започатковує співпрацю для оцифрування, DG Information Society, 2001.
- Рекомендації Ради Європи / EBLIDA з бібліотечного законодавства та політики в Європі, 2000.
- Рекомендації Ради Європи щодо європейської політики доступу до архівів, 2000.

- Копенгагенська декларація, 1999.
- Лівенське комюніке, 1998.
- Звіт Комітету з питань культури, молоді, освіти та засобів масової інформації Європейського Парламенту про роль бібліотек у сучасному світі, 1998.
- Музеї та культурне розмаїття: заява, Міжнародний комітет музеїв (ICOM), 1997.
- Маніфест публічних бібліотек, ІФЛА/ЮНЕСКО, 1994.

ОЙРАШСЬКИЙ ПЛАН ДІЙ

Конференція PULMAN закликає міністрів, політиків та практиків на національному та місцевому рівнях:

1. Розробити **стратегію** розвитку соціального, культурного та економічного потенціалу мережі публічних бібліотек, архівів і музеїв з урахуванням їхніх можливостей та існуючої унікальної інфраструктури.
2. Визначити національні та місцеві пріоритети **фінансування** для підтримки основних видів діяльності, таких, як надання доступу до електронних ресурсів та Інтернету, оцифровування, випробування нових видів послуг, забезпечення відповідної технічної інфраструктури, включаючи по можливості широкополосне підключення та запровадження стандартів.
3. Розглянути питання створення міжвідомчих агенцій і налагодження співпраці між міністерствами для **координації** політики щодо культурного надбання (публічні бібліотеки, музеї, архіви).
4. Розвивати ефективне **партнерство** між місцевими представниками сектора культурної спадщини та іншими ключовими економічними і соціальними секторами (наприклад, освіта, працевлаштування, туризм, громадські організації тощо) з метою модернізації обслуговування населення на місцевому рівні та забезпечення економічно ефективного менеджменту.
5. Надавати інтерактивний доступ до інформації за допомогою найсучасніших мультимедійних цифрових ресурсів, що документують місцеві матеріали з історії, літератури, образотворчого мистецтва, музики та інших питань, важливих для громади, при необхідності супроводжуючи їх пакетом навчальних програм.
6. Підтримувати розвиток центрів інноваційної бібліотечної діяльності з метою стимулювання кращого досвіду, а де це необхідно, й для ширшого розповсюдження інновацій.

7. Запроваджувати **політику підбору та навчання персоналу**, передбачаючи відповідні оплати та умови праці, з метою забезпечення можливостей, необхідних знань і вмінь для задоволення потреб користувачів (наприклад, підтримка освіти, використання новітніх інформаційних технологій).
8. Відстежувати **змінні потреби користувачів** як основи для запровадження аргументованої стратегії розвитку послуг та планування інвестицій.
9. Регулярно вимірювати та оцінювати послуги, насамперед ті, що використовують нові технології, визначити критерії для оцінки результативності інвестицій.
10. Пропонувати **дослідницьку та інноваційну діяльність** на національному та європейському рівнях, засновану на партнерстві з організаціями та приватними компаніями, що займаються наданням доступу до інформації, створенням ресурсів і оцифровуванням.

м.Ойраш, Португалія, березень 2003 р.

Переклад В.С.Пашкової

Ключові принципи придбання та доступу до електронних книжок для бібліотек

Рекомендації Експертної групи з інформаційного права, 22 жовтня 2012 р.

Схвалено EBLIDA ЕС та спеціалізованою комісією з вивчення даного питання

Ці ключові принципи визначають мінімальні умови для бібліотек, які купують та роблять доступними електронні книжки, намагаючись при цьому зберегти баланс між інтересами користувачів та правовласників. У той час як:

Упровадження електронних видань кардинально впливає на прогрес розвитку потенційних послуг у бібліотечній галузі, все ще існують юридичні перешкоди для бібліотек у діяльності з е- виданнями;

Зважаючи на те, що упровадження е-книжок впливає на ключові види діяльності та відповідальності бібліотек, а також порушує важливі питання культурної політики та соціальних ризиків;

Визнаючи, що бібліотеки увесь час намагаються досягти балансу між демократичними засадами та правами людини на вільний доступ до інформації з одного боку, та правами авторів або правовласників з іншого;

Здійснюючи пошук відповідних бізнес-моделей, які б допомогли бібліотекам зустріти сучасні виклики, пов'язані із придбанням е-книжок та відкриттям доступу до них;

Визнаючи той важливий факт, що е-контент є гнучким та змінним і постійно впливатиме так або інакше на вищезазначені бізнесові моделі;

Приймаючи, що бібліотеки, автори, продавці, видавці та інші правовласники розроблятимуть типові угоди, які нададуть бібліотекам змогу робити е-книги доступними для користувачів на помірний термін;

Учасники, що нижче підписались погоджуються слідувати наступним принципам:

Визначення

З метою ведення цього діалогу

- Електронна книга (е- книжка) – книга скомпонована або конвертована в електронний формат для демонстрації на екрані комп'ютера або іншого портативного пристрою;

- Користувач – будь – яка особа, що користується послугами бібліотеки;
- Зареєстрований користувач – користувач, якого зареєстрували у бібліотеці і чиї дані відомі бібліотеці.

Принцип перший – придбання

1. Усі назви е –книг, доступні у вільному продажу, мають бути доступними для комплектування бібліотек з подальшим наданням доступу до цих книг;

2. Усі назви е-книг мають бути доступними для бібліотек на момент виходу публікації.

3. Видавці повинні надавати е-книги у інтероперабельних форматах.

Принцип другий – доступ

1. Бібліотекам необхідно надати дозвіл на відкриття доступу до придбаних ліцензованих книг на обмежений період часу.

2. Повинна існувати можливість одночасного використання кількома користувачами однієї і тієї ж назви.

3. Зареєстровані користувачі повинні мати можливість завантажувати е-книги у бібліотеці або віддалено через систему аутентифікації.

4. Повинна існувати ліцензія, яка дозволяє міжбібліотечний абонемент.

5. Видавці та бібліотеки мають співпрацювати шляхом винайдення спільних рішень щодо забезпечення е-книгами користувачів з обмеженими можливостями.

Принцип третій – постійний доступ та довгострокове зберігання

1. Купуючи е-книгу, бібліотека повинна отримати право постійного зберігання та використання даного матеріалу.

2. Бібліотеки, яким дозволено збереження е-книги, повинні мати право на трансфер е-книги на іншу веб-платформу, в разі якщо відбулись певні технічні зміни.

3. Якщо бібліотека обирає постійне зберігання е-книги з подальшим використанням, то вона має отримати необмежений доступ до е-книги, як тільки усі версії твору перестають бути об'єктом комерційної діяльності

4. Контрактні умови ліцензії на придбання е –книги не повинні перебивати жодні статутні документи, що стосуються належності роботи до громадської власності.

Принцип 4 – доступність метаданих

1. Доставка е –книг повинна включати доставку метаданих.

2. Бібліотекам повинен надаватись дозвіл на включення метаданих до їхніх каталогових систем.

3. Також повинен існувати дозвіл на зв'язок метаданих е-книг відкритого доступу з іншими метаданими.

Принцип п'ятий – цінова політика

1. Ціна е-книги не повинна перевищувати ціну друкованого видання такої самої назви.

2. Ціни на е-книги мають знижуватись по проходженню певного періоду часу.

Принцип шостий – приватність

1. Персональні дані користувача повинні оброблятися лише бібліотекою у відповідності до постанов про захист персональних даних, прийнятих бібліотекою.

2. Персональні дані користувача повинні бути вилучені та знищені у відповідності до постанов про захист персональних даних, прийнятих бібліотекою.

3. Видавець або провайдер не можуть надавати третім сторонам доступ до персональних даних користувачів без згоди бібліотек.

Гаага, Нідерланди

Переклад Світлани Чуканової